

De Das

Jaarverslag 2021

Dassenwerkgroep Loonse en Drunense Duinen en omgeving

Ons werkgebied ligt in de driehoek Raamsdonksveer, Tilburg en 's-Hertogenbosch.

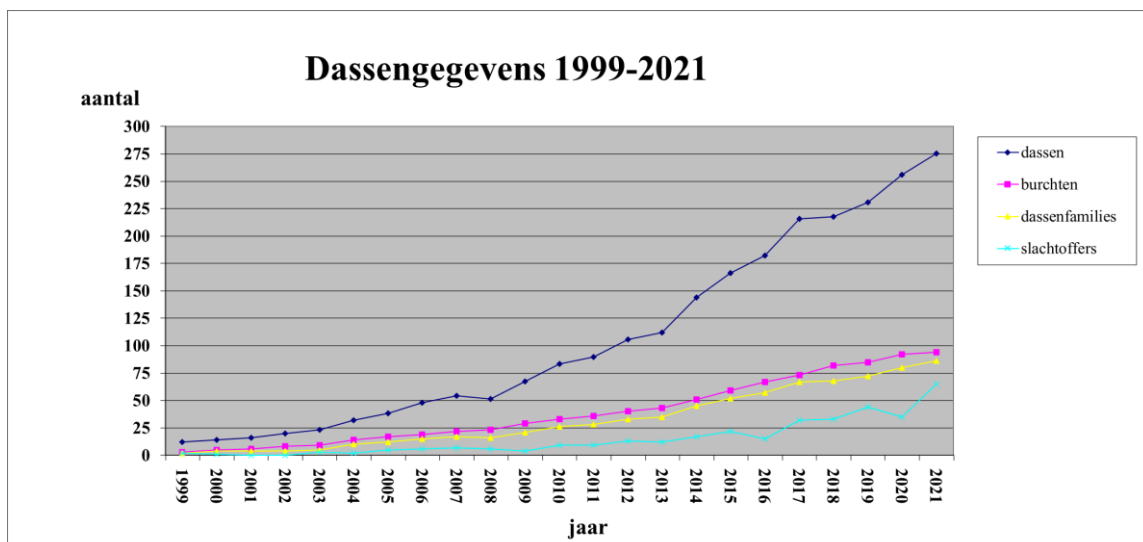
Logo: www.janssen.nl let's create.

1. Jaarverslag	2
2. Dassenwerk	4
3. Mutaties dassenburchten	25
4. Dode dassen	26
5. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie	29
6. Toekomstige ontwikkelingen en wensen	33
Bijlage 1: kengetallen	34
Bijlage 2: slachtoffers in 2021 en van 1999 tot en met 2021	35
Bijlage 3: specificatie dode dassen in 2021	37

1. Jaarverslag

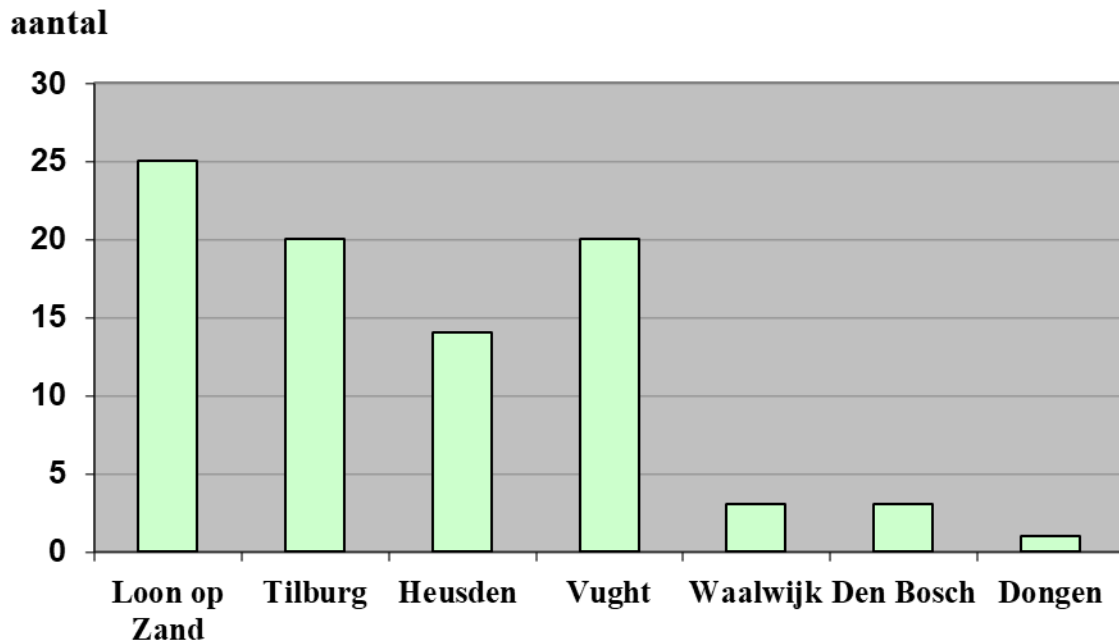
1. Het aantal dassen per 31-12-2021 is 275 en is 19 hoger dan de stand per 31-12-2020 (256 dieren). Eind 2021 zijn er 94 dassenburchten, waarvan er het hele jaar er 86 zijn bewoond. Ten opzichte van eind 2020 (80 burchten) is dit een toename van zes bewoonde dassenburchten.
2. Mutatie dassenburchten: er zijn drie nieuwe dassenburchten op de dassenkaart gekomen. Vijf burchten raakten weer bewoond en twee burchten raakten onbewoond. Er ligt een 29-tal potentiële dassenburchten.
3. Er werden 65 dode dassen aangetroffen. 63 dieren werden slachtoffer van het verkeer. Twee andere hadden een andere doodsoorzaak. Er werd één zogend vrouwtje aangetroffen. Er werden niet eerder zoveel dode dassen gemeld zowel absoluut als procentueel.
4. Eén burcht heeft 60 ingangen en heeft een oppervlakte van ongeveer 3300 m².
5. Per 1 januari 2021 is de gemeente Haaren opgeheven. Een aantal dassenburchten is daardoor *verhuisd* naar de gemeenten Tilburg en Vught. De cijfers tot en met 2020 zijn met terugwerkende kracht herrekend.
6. In totaal werd 477 keer een burcht bezocht. Dit is een gemiddelde van vijf bezoeken per burcht verspreid over het jaar. Daarnaast waren er 141 losse meldingen en andere zaken, waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.
7. Corona: ons dassenwerk kon evenals in 2020 gewoon doorgaan. Onze PR-activiteiten kwamen echter op een laag pitje te staan, zoals rondleidingen.
8. Een aantal dassenburchten is zich aan het ontwikkelen en waarschijnlijk zijn enkele bewoonde burchten nog niet bekend. Het dier is steeds meer te vinden in overhoeken, steilranden en bosjes in het buitengebied. Het dassengebied wordt langzaam groter.
9. Een verdere groei van burchten zal naar verwachting plaatsvinden op Huis ter Heide en De Efteling, omgeving Dongen en Waspik. In het noordelijk deel van de duinen in Plantloon en de Margriet. In de Hooibroeken, Hoornmanken Tiend, Brokkenbroek en in de omgeving van Cromvoirt en Vught.
10. Het is wenselijk een aantal wegen te voorzien van rasters en tunnels. Omdat de das zich steeds verder zal gaan verspreiden, wordt ook gekeken naar de N65 (o.a. ecoduct). De meest gevaarlijke locaties zijn de N261, Bergstraat in de gemeente Loon op Zand en de Margrietweg en De Heikant/Guldenberg in de gemeente Vught.

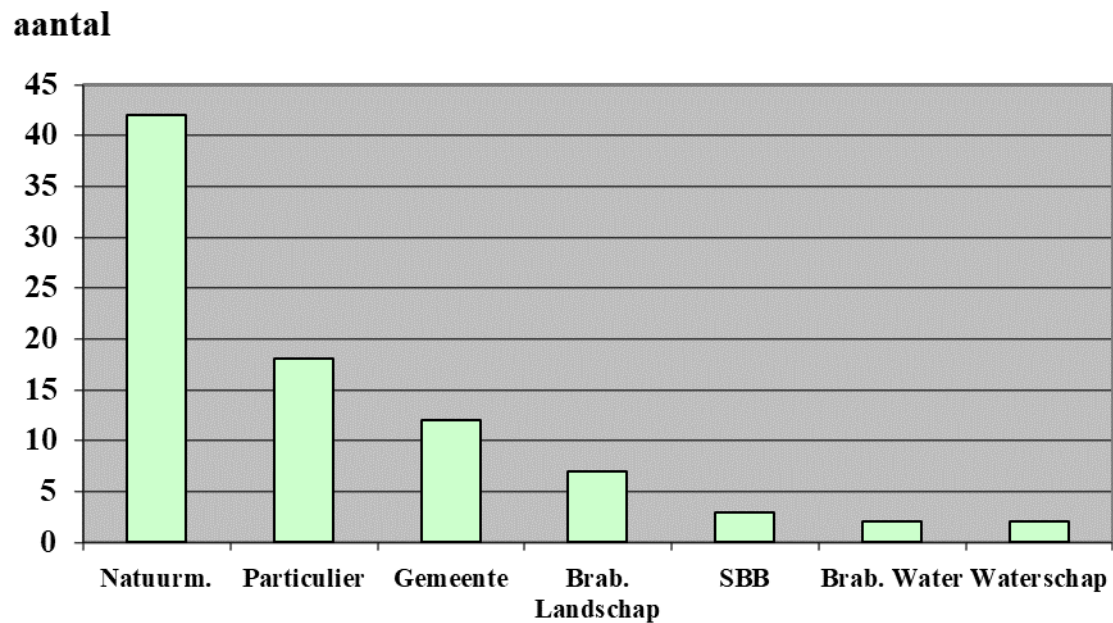
Grafiek Bert.

Dassenfamilies per gemeente 2021

Dassenfamilies per eigenaar 2021

Grafieken Bert.

2. Dassenwerk

1. De dassen zijn over een groot gebied verspreid. **Veel personen** maakten het mogelijk om de das in kaart te brengen. Enkelen hebben een dassenburcht geadopteerd.
2. **Onze dassenwerkgroep** bestaat uit **15 personen**. Hemmo Dekkers is dit jaar lid geworden van onze dassenwerkgroep. Hemmo houdt een aantal burchten bij in het westelijk deel van de duinen en ten zuiden van de Efteling. De leden zijn: Lonneke van Huijgevoort, Heleen Verduijn, Hemmo Dekkers, Frans Dieden, Bas Dielen, Frans van Gils, André Janssen, Rolf Kruger, Peter Kuijpers, Ralph Kuijpers, Niels de Nijs, Cees Pasmans, Theo Putters, Bas Vermolen en Bert van Opzeeland (coördinator). Lonneke, Hemmo, Peter, Ralph, Frans van Gils en Bas Dielen zijn actief in het westelijke deel. Heleen, Frans Dieden, Niels, Rob en Bas Vermolen in het zuidelijke deel. Theo in het noordelijke deel en André, Cees, Rolf en ik in het gehele gebied.

Foto Heleen: dassen in het Hengstven.

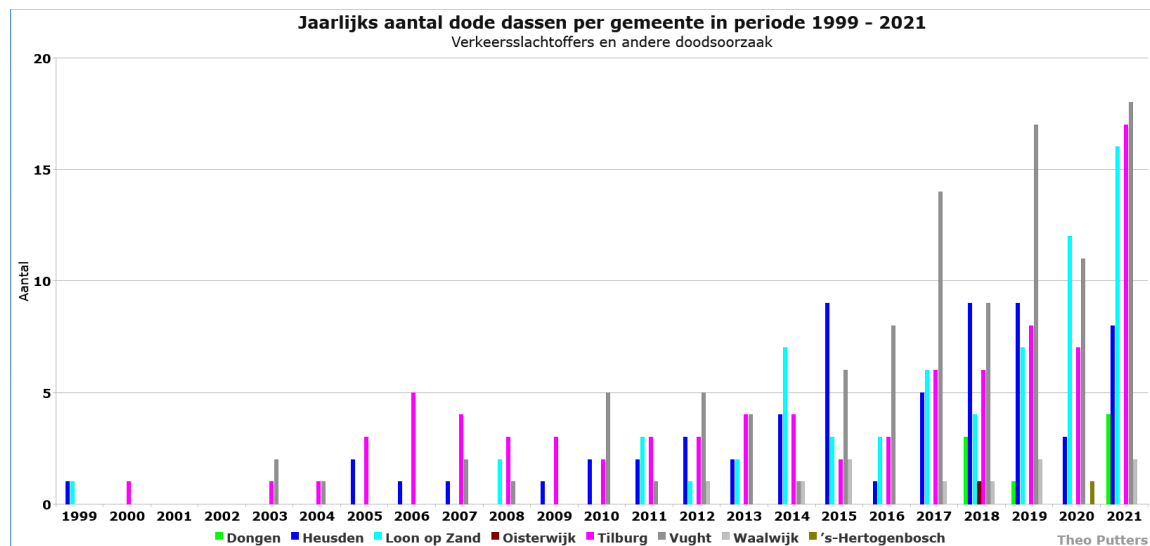
3. Onze werkgroep is lid van de inventariseerders van Natuurmonumenten (Nm), Brabants Landschap (BL) en Staatsbosbeheer (SBB). Ons **aandachtsgebied** is de **das**. Onze inventarisaties zijn in dit jaarverslag verwerkt.
4. Ons **werkgebied** ligt in de driehoek Raamsdonksveer, Tilburg en 's-Hertogenbosch. Aan de noordzijde wordt het begrensd door Bergsche Maas en Maas. Aan de zuidoostzijde door de N65-A65. Aan de zuidwestzijde door het Wilhelminakanaal, de Donge en A27.
5. In verband met structuur bij het verzamelen van gegevens is een **protocol** opgesteld en een **inventarisatieformulier** gemaakt. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de applicatie TopoGPS waarin de dassenburchten worden ingelezen. De gegevens worden per kwartaal onder andere aangeleverd bij Nm, BL, SBB en Das&Boom (D&B). Hierdoor is het mogelijk regionale en landelijke overzichten samen te stellen, de das te volgen en adviezen te geven.
6. Wij hebben een eigen **GroepsApp**. Daarnaast delen wij via een GroepsApp informatie met de **dassen- en zoogdiervrijwilligers** die in het midden van **Noord-Brabant en de Bommelerwaard** actief zijn. Hier zijn naast een aantal leden van onze dassenwerkgroep Miriam Alders, Toine Cooijmans, Jan Fonken, Evert Houniet, Sil van Lieshout, Jos Marcelissen, Jan Meesters, Ton Popelier en Coen van Tuijl deelnemer.
7. **Bezoek burchten**: in totaal werd 477 keer een burcht bezocht. Dit is een gemiddelde van vijf bezoeken per burcht verspreid over het jaar. Daarnaast waren er 141 losse meldingen en andere zaken, waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.
8. Er werden **65 dode dassen** aangetroffen. 63 dieren werden slachtoffer van het verkeer, van één was de doodsoorzaak niet bekend, een andere kwam vast te zitten in een boom.

Dit jaar vielen er veel meer slachtoffers dan vorige jaren. Het is het **hoogste aantal** sinds de uitzetacties van dassen in 1999 zowel absoluut als procentueel. Het aantal dode dassen was 23,6% van de totale populatie. Er werd één zogend vrouwtje gevonden, de jongen ervan werden niet gevonden. Enkele dassen werden aangeleverd bij Dutch Wildlife Health Care (DWHC) onder andere voor onderzoek naar corona.

9. Het **totale aantal slachtoffers** over de **periode 1999-2021** bedroeg 341, waarvan 108 beren, 112 zeugen en van 121 dieren was het geslacht onbekend. Omdat er relatief weinig oudere slachtoffers vallen is de leeftijdsopbouw van de populatie dassen evenwichtig.
10. Per 1 januari 2021 werd de **gemeente Haaren opgeheven**. Een aantal dassenburchten *verhuisde* naar de gemeenten Tilburg en Vught. De dode dassen tot en met 2020 zijn met terugwerkende kracht toegewezen aan de gemeenten Tilburg en Vught. Het aantal **slachtoffers per gemeente** over de periode 1999-2021 en in 2021 was:
 - Tilburg: 94, wv. 18 in 2021
 - Loon op Zand: 63, wv. 15 in 2021
 - Heusden: 55, wv. 8 in 2021
 - Vught: 111, wv. 19 in 2021
 - Waalwijk: 9, wv. 1 in 2021
 - Dongen 8, wv. 4 in 2021
 - 's-Hertogenbosch 1, wv. 0 in 2021
 - Totaal: 342, wv. 65 in 2021.

De **gemeente Vught** spant de kroon voor wat betreft dode dassen, en daarin heeft de weg **De Heikant/Guldenberg** de meeste dassenslachtoffers van Nederland. Tot en met 2021 vielen hier 33 slachtoffers. Voor meer informatie over de weg De Heikant/Guldenberg zie verderop in dit hoofdstuk bij punt 17.

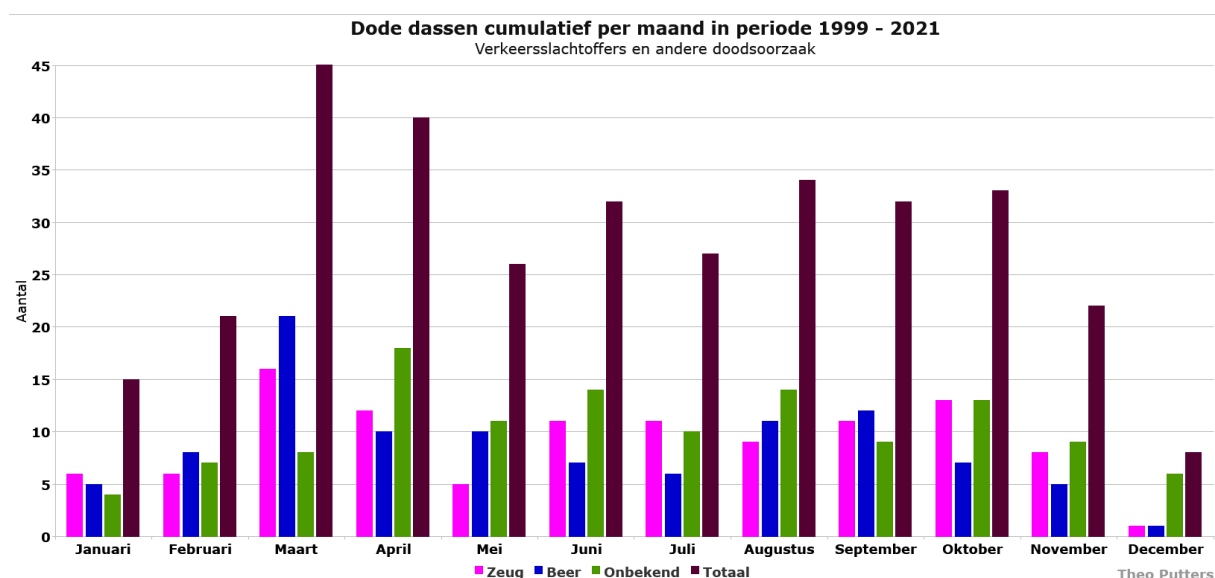
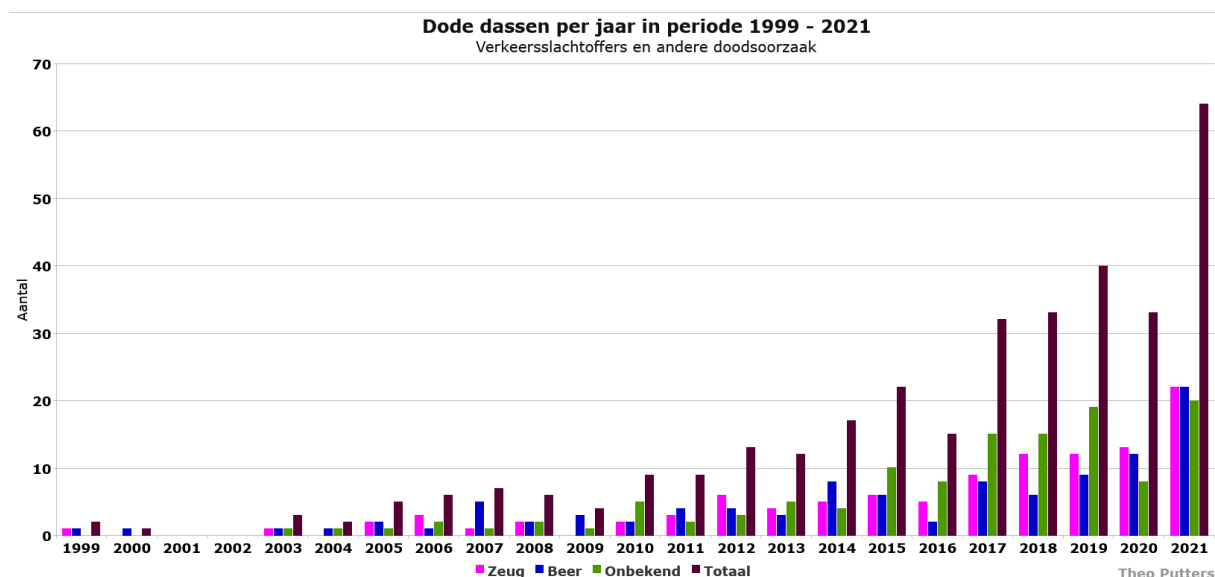

Grafiek: Theo Putters.

11. De eigenaren van dassenburchten die op **privéterrein** liggen, worden elk jaar op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen van hun dassenfamilie. Zij zijn er trots op dat ze dassen *bezitten*.
12. **Mutatie dassenburchten:** er zijn drie nieuwe dassenburchten op de dassenkaart gekomen. Vijf burchten raakten weer bewoond en twee burchten raakten onbewoond. Er ligt een 29-tal potentiële dassenburchten. Eind 2021 staan deze nog niet op de dassenkaart, zij moeten zich eerst *bewijzen*. Zie voor meer informatie **hoofdstuk 3**.

13. De das is steeds meer te vinden in overhoeken, steilranden en kleine bosjes in het buitengebied. Het dassenleefgebied wordt langzaam **groter**, daarnaast vindt er **verdichting** plaats.
14. Er kwamen meldingen binnen over **dassenschade** in maïsvelden en van dassen die larven opgroeven in grasland en gazons. Met de melders was hierover contact en er werd geadviseerd hoe te handelen. Zij werden onder andere verwezen naar de websites van het Faunafonds en D&B. **Noord-Brabant** is de enige provincie waar dassenschade niet wordt vergoed en waar een eigen risico is van € 250 en legeskosten van € 300. Dit leidt tot veel ongenoegen bij de agrariërs en is slecht voor de acceptatie en draagvlak van dassen. Helaas hebben ook wij, allen vrijwilligers, hier veel last van.
15. **Theo** heeft een eigen **website** 'Distelvinkjes: Experience Nature – roofvogels, dassen, natuurfoto's.' Hierop is meer over de das te vinden zoals historische informatie. Zie zijn mooie website: www.distelvinkjes.nl.
16. Theo heeft van alle dode dassen over de periode 1999 t/m 2021 **grafieken** gemaakt **per jaar, per geslacht, cumulatief per jaar en maand**. In de maandgrafiek is goed te zien in welke maanden er migratie plaatsvindt en de kans op dassensterfte het grootst is.

Grafieken: Theo.

17. Guldenberg/De Heikant in Helvoirt: per eind 2020 werd de gemeente Haaren opgeheven. Delen ervan gingen naar de gemeente Vught en Tilburg. De **doodrijlocatie Guldenberg/De Heikant** kwam daarmee in de gemeente Vught te liggen. Dit jaar werden er drie dassen doodgereden waarmee het totaal aantal dode dassen vanaf 2004 tot en met 2021 op 33 uitkomt. Begin dit jaar werd met een medewerker van Vught de locatie bezocht en de problematiek in een constructief overleg geschetst. Onder andere bleek dat de gemeente Haaren het dossier heel slecht had overgedragen, er ontbraken gespreksverslagen, afspraken, voorstellen tot inrichting en wat er allemaal speelde. Ook via de (toenmalige) directeur van Nm Marc van den Tweel en Toon Loonen gebiedsmanager Midden-Brabant werd aandacht gevraagd voor faunavoorzieningen langs en onder de weg. Toon kaartte dit aan bij de wethouder van de gemeente Vught. Ook door bewoners werd bij de gemeente de gevaarlijke situatie aangekaart. Er werden onder andere (snelheids)metingen verricht. De gemeente Vught is, naar aanleiding daarvan, nu een studie opgestart naar de mogelijk te nemen maatregelen en de financiële consequenties. Op basis van het resultaat van die studie neemt de raad een beslissing. Over de timing van de resultaten zijn nog geen mededelingen gedaan.

Foto's André: foto links van links naar rechts Hes van Kessel (gem. Vught), Bert en Bas Vermolen. Foto rechts veldbezoek aan een van de dassenburchten.

18. Naast de golfbaan **Bernardus Golf** in Cromvoirt ligt een potentiële dassenburcht. Deze ligt op een heel mooie locatie en is eigendom van het golfbaan. Zij is door D&B op de hoogte gebracht van hun dassenburcht. Vlak naast de burcht liggen holes, er werden diverse golfballen gevonden. In het najaar was de burcht niet bewoond, gedurende het jaar is er dassenactiviteit geweest.

19. Op verzoek van een ecooloog van de gemeente Tilburg werd **Den Bogerd, de nieuwe woonwijk in Udenhout** beoordeeld. Hier hebben enige tijd camera's gehangen omdat dassen actief bleven in het gebied, waar in 2016 dassen werden verplaatst. Zij vestigden zich vlakbij de voormalige dassenburcht. De dassen blijven er actief terwijl de wijk oprukt, ze zijn er nog steeds en komen verder in de verdrukking. De gebied ontsluitende weg langs de nieuwbouwwijk Den Bogerd werd opgeleverd. Om de kans op aanrijdingen met dassen te verkleinen werden langs de weg verkeersborden geplaatst. De dassen gaan bij de verdere ontwikkeling van de woonwijk problemen opleveren en zijn in december er nog steeds actief. Hierover is contact met onze dassenwerkgroep, D&B en de gemeente Tilburg waarbij gedacht moet worden aan verplaatsing van de das(sen).

Foto Bert: ontsluitingsweg De Bogert in Udenhout.

20. Er was regelmatig overleg met de **faunabeheerders** van Nm in de duinen, Plantloon en op Huis ter Heide. Er werd gedurende het jaar veel informatie uitgewisseld.
21. Dassenburcht '**50 Bert v Opz 8 (Klokkenlaan)**' in Loon op Zand is heel het jaar goed belopen geweest. Vanwege het coronavirus werd de burcht niet overspoeld door jeugdgroepen. Lonneke maakte filmpjes van *stomende* dassenpijpen en zag er drie jonge dassen.
22. Er werden diverse **camera's gestolen**, kabels waaraan deze hingen werden soms doorgeknipt.
23. Het landgoed **De Hooge Bank** in Vlijmen wordt vanaf de Nieuwkuijkseweg en de Honderdbunderweg deels afgesloten door faunaraster. Onder de wegen lopen vier faunatunnels waarvan er drie belopen zijn. Vanaf een van de huizen is een asfaltweg aangelegd richting de Nieuwkuijkseweg. Het **dassenraster** dat hier al staat sinds 1995 is hiervoor al jaren geleden deels weggehaald en niet teruggeplaatst. Hier bevindt zich nu een lek, dit is een **zéér ongewenste situatie**.

24. Peter **filmde** op 14 burchten maar liefst 46 jonge dassen.
25. Op veel plekken werden **boommarters** gefilmd.
26. Er was intensief contact over **dassenwerk** met een medewerker van de **gemeente Dongen**. Er ontwikkelen zich twee dassenburchten. Een ervan ligt omgeving Vierbundersweg de andere in een houtwal.

Foto Marcel Beudel: één van onze dassen op Huis ter Heide.

27. In het **Halve Zolenpad** onder het fietspad tussen Waalwijk en Drunen op de voormalige spoordijk ligt een dassenburcht. Het wegdek (asfalt) van het **fietspad is gescheurd en verzakt** door ondergraving door dassen. Het fietspad is flink beschadigd, er traden gevaarlijke situaties op. Wij meldden dit in het voorjaar bij de gemeente Waalwijk, de eigenaar van de weg. De locatie werd door een ecooloog, medewerkers van de gemeente Waalwijk, provincie (Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)) en ons bezocht. Er werden afspraken gemaakt. Zo werd de ondergrond met een radarwagen beoordeeld tot hoever de dassenburcht liep. Het fietspad werd deugdelijk afgezet, dit om ongelukken te voorkomen. Doordat de uitspraak bij de Raad van State (RvS) over de GOL steeds weer werd uitgesteld, trad er vertraging op in het nemen van maatregelen. De RvS heeft het plan inmiddels grotendeels goedgekeurd. Volgens een woordvoerder van de gemeente Waalwijk is het gevaar niet dusdanig groot dat er tóch ingegrepen moet worden. De gemeente Heusden adviseerde gebruikers om bij ijsel en sneeuw om te fietsen, zij strooien de hele spoordijk ook het deel dat in de gemeente Waalwijk ligt waarin de dassenburcht ligt. De gemeente Heusden: “Fiets je over het *Halve Zolenpad* van Drunen naar Waalwijk? Vlak voor de brug aan de Waalwijkse kant is een dassenburcht. De familie Das woont daar heerlijk! Om dat zo te houden is er een afzetting geplaatst. Helaas zitten ze daardoor wel een beetje in de weg voor de gladheidsbestrijding. Alleen bij ijsel en sneeuw – oftewel extreme gladheid – kunnen we hier de gladheid niet bestrijden. Door de afzetting is de doorgang namelijk te smal voor de strooiploegen. Mocht er gladheid voorspeld worden, adviseren we een andere fietsroute te kiezen.”

Foto links Bert: het fietspad is aan het verzakken en levert al gevaarlijke situaties op. De gemeente Waalwijk wordt ingelicht. Foto midden André: het fietspad is verder ingestort. Waalwijk heeft veiligheidsmaatregelen genomen. Foto rechts: gemeente Heusden website.

28. Dassenburcht '**102 Paul Bolsius 1 (Heuveltje)**' in Berkel-Enschot ligt in een gebied waar Triborgh een plan ontwikkelt. Hierbij zijn wij en D&B betrokken hoe de burcht kan worden ingepast in het landschap.
29. Dassenburcht '**70 Esther van Beek 1 (Hazennest)**' in Berkel-Enschot heeft nieuwe eigenaars gekregen. Zij houden voor ons hun dassenburcht bij en wonen op zéér korte afstand ervan. De eigenaren zagen regelmatig vijf jonge dassen, die met minstens twee volwassen dassen op de burcht rondliepen.
30. Samen met de ecooloog van de **Natuurbegraafplaats op Huis ter Heide** werd de ontwikkeling van het bosgebied beoordeeld. Er werd een ronde gemaakt op de toen nog toekomstige Natuurbegraafplaats. Er werd gesproken over de bedoeling en aanpak van het gebied en het behoud van de natuurwaarden. Door de realisatie van beheerwerkzaamheden zal het gebied een hogere natuurwaarde krijgen. Een van onze dassenburchten ligt in het gebied.
31. **Natuurbegraafplaats Huis ter Heide**: studenten van de **HAS** hebben een nulmeting uitgevoerd naar natuurwaarden, dit was hun afstudeerscriptie. Peter heeft ze hierbij begeleid en gaf via een excursie uitleg over de das en hoe hun project aan te pakken, waar op te letten. Peter was aanwezig bij de presentatie van hun eindverslag. Hij vond het een leerzame en leuke presentatie waarbij aanbevelingen werden gedaan voor optimalisatie van natuurwaarden.

Foto's Bert: prachtige dassensporen in de sneeuw.

32. Eigendom dassenburcht: naar aanleiding van ons jaarverslag 2020 was contact met de eigenaar van een stuk bosgebied aan de **Tussenbaan op Huis ter Heide**. Een deel van de dassenburcht ligt op zijn terrein. De eigenaar wordt door ons op de hoogte gehouden van zijn dassenburcht.
33. Er was contact met de **schaapsherder** óf het zinvol was dassenburchten aan te geven met lint. Na overleg met Nm werd besloten dit niet te doen omdat ook wij dit niet nodig vinden, en in verband met het aantrekken van nieuwsgierige mensen.
34. Peter maakte in samenwerking met Cor Arends een jaarverslag van de dassen in en rondom de **uitzetren in Oisterwijk**. De kunstburcht is al vijf jaar een doorslaand succes, Peter is hier nauw bij betrokken. Deze ligt buiten het gebied van onze dassenwerkgroep.
35. Onze dassenwerkgroep vermoedt dat er een dassenburcht zit op het afgesloten voormalige mobilisatie complex (**MOB-complex**) in **Tilburg-noord**. Wij wilden dit graag bezoeken ook vanwege de planologische zaken die hier spelen. Onze vraag aan ecologen van de gemeente Tilburg werd positief ontvangen. Vanuit de discipline ecologie vindt de gemeente het waardevol als onze dassenwerkgroep het terrein monitort, mede door de toekomstige ontwikkeling is het belangrijk dat de gemeente een goed beeld heeft van de aanwezige dassen en hun leefgebied. Peter heeft de situatie op het MOB-complex beoordeeld en geconstateerd dat er op twee plaatsen een dassenburcht zit. De informatie hiervan heeft hij gedeeld met de ecologen van de gemeente Tilburg en heeft ervan een rapport gemaakt.

Foto Joost van Opzeeland: kleindochter Jara bij Zandsculpturen in Garderen.

36. Enkele van onze dode dassen werden voor onderzoek naar onder andere **corona** aangeleverd bij **DWHC** (Dutch Wildlife Health Care) in Utrecht. De conclusies van een van de dassen was: “volwassen vrouwelijke das in redelijke tot goede conditie. Deze das is overleden door verwondingen ten gevolge van trauma. Daarnaast is een geringe tot matige hersenvliesontsteking gevonden. De das is getest op usutu, carre (hondenziekte), westnijlvirus en covid-19, deze zijn niet aangetoond.”
37. Een **das** werd op de Akkerlaan in Waalwijk aangereiden en kwam vast te zitten in de **grill** van de auto. Toen de bestuurder uit Drunen thuis kwam zag hij de das uit de grill komen en de tuin in strompelen. De das werd gevangen en naar een dierenarts gebracht. Zij bleek een gebroken voor- en achterpoot te hebben, de das werd **geëuthanaseerd**.
38. Een **das viel in een verticaal ingegraven pijp** van ongeveer 1 1/2 meter diep (afwateringsput) aan de Tulderbaan in Oisterwijk. Wandelaars met een hond ontdekten de das omdat hun hond op krijsen van de das reageerde en deze hoorde krabben. De das deed pogingen om eruit te komen maar dat lukte niet. De brandweer werd gebeld en omdat een van de aanwezigen Cees kent werd hij benaderd hoe te handelen. Cees overlegde met mij en met een vangstok werd de das er gelukkig met beleid uit gehaald. Dassen kunnen flink bijten, met dit gegeven was extra voorzichtigheid geboden. Omdat het dier behoorlijk was vervuild werd in eerste instantie door de wandelaars het dier niet herkend als das. Er werd een film van gemaakt en deze werd vertoond bij Omroep Brabant. Het dier werd losgelaten en rende weg, zo te beoordelen had het geen verwondingen. Cees nam contact op met de eigenaar van het perceel waarop bomen worden gekweekt, om de pijp af te dekken. Voor het filmpje zie: <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3485710/das-uit-put-gered-bij-oisterwijk-hij-bijt-je-hand-er-zo-af>

Foto's Toby de Kort. Brandweerlieden actief met een vangstok. De vervuilde das.

39. In het bos in het westelijk deel van de duinen ter hoogte van De Efteling werd een **dode das** aangetroffen. Het was een jonge das, deze leek zich **klem** te hebben gelopen in takken van een boom, en is er niet meer uit kunnen komen.

Foto Hemmo: de das zat klem in een boom.

40. **TenneT 380 kV-station:** tijdens de voorbereiding van het plan voor het nieuwe Trafo-station werd door een ecologisch bureau voor TenneT veldonderzoek gedaan in de ruime omgeving. In het plangebied werd geen dassenburcht gevonden. Toine Cooijmans (Nm) vond in ons jaarverslag over 2020 wel de aanwezigheid van een dassenburcht in het plangebied. Peter onderzocht samen met Toine het gebied naar aanleiding van de

bevindingen van het ecologisch. Samen constateerden zij wel degelijk een dassenburcht op de gemelde locatie. Toine meldde dit bij TenneT en die gaf vervolgens D&B opdracht om een nieuw onderzoek te starten, D&B in dit geval Marc Moonen, en Peter hebben toen door onderzoek met camera's aan kunnen tonen dat op de geplande locatie inderdaad een bewoonde dassenburcht ligt. Op de locatie zal bij de aanleg van het 380kV-net werkzaamheden plaats gaan vinden. Hier dienen maatregelen te worden genomen. De burcht ligt precies tussen de twee aan te leggen **380kV-lijnen** in, in een strook waar het bos niet plat hoeft. D&B heeft een plan met (compensatie)maatregelen aangeleverd.

41. Dassenburcht '**68 Peter Kuijpers 1 (Spinderspad)**' op Huis ter Heide. Nm verzocht ons naar de status van een dassenburcht omdat een ecologisch bureau, in opdracht van **TenneT** aangaf dat er geen dassenburcht lag. Op de locatie is een **380 kV-station** gepland van het nieuwe 380 kV-net. Ook D&B werd bij het project betrokken over de status van de burcht, deze werd bezocht samen met medewerkers van TenneT, en ook de bijburcht. Er werden camera's opgehangen en de burcht werd door Peter zéér intensief gevolgd. Echter al snel bleek dat de camera's werden gestolen en informatieborden vernield en ontvreemd. Dit hield enige tijd zo aan. Er werd besloten om over te gaan tot extra camerabeveiliging, zoals dit gebeurt op bouwplaatsen met een Bouwatch. Er werden nieuwe camera's opgehangen. Doordat er door TenneT voorwerk werd verricht voor het bouwen van het trafostation was er regelmatig ongewenste verstoring op de burcht. Gelukkig bleef de burcht bewoond. De dassen zullen te zijner tijd worden verplaatst.

Foto's Peter: links is de extra beveiliging te zien met een camera van Bouwatch, rechts een van de ongewenste markeringen.

42. Marc Moonen van D&B adviseerde in zijn compensatieplan voor **TenneT** om de ontbrekende stukken raster tussen km 7.850 en 8.880 aan te leggen. Dit gaat TenneT doen.
43. **Faunavoorzieningen N261**. Marc Moonen deed samen met Peter vooronderzoek voor de aanleg van het 380 kV-net van **TenneT**. Daarbij controleerden zij onder andere de vier zuidelijke faunapassages onder de N261. Daarbij troffen zij de impact aan van de reconstructiewerkzaamheden van de nieuwe snelfietsroute tussen Tilburg en Waalwijk. De functionaliteit van de faunavoorzieningen was niet op orde. Er zaten gaten in de voorzieningen. Er werd voorgesteld om bij de compensatiemaatregelen als gevolg van het

- verlies van foerageergebied onder andere het aanleggen van dassenraster langs de N261, daar waar het nu ontbreekt. De provincie die verantwoordelijk is voor de weg werd op de hoogte gebracht en kwam in actie. Combinatie Eschdoorn verzorgt in opdracht van de Provincie Noord-Brabant het beheer en onderhoud van de provinciale wegen in Noord-Brabant, waaronder de N261. Zij schouwde de faunavoorzieningen en vroegen **Arfman BV** om een opname te doen van de situatie, er werd geconstateerd dat er herstelwerkzaamheden dienen plaats te vinden. Eschdoorn is hierover in overleg gegaan met de Provincie.
44. Op verzoek van een van de bewoners werd het project **Akkerlanen in Waalwijk** bezocht. De melder dacht dassenactiviteit te hebben gevonden en een dassenburcht. We vonden enkele oude dassenpijpen. Deze werden niet belopen door das maar door konijnen en vos. De locatie is een van de weinige woeste stukjes grond nabij 't Lido, waar niemand komt. Wij sluiten niet uit dat de das hier zal gaan wonen.
 45. **BuBo (bunzing/boommarter)-project**. Ook dit jaar deden wij weer mee met het BuBo-project van de Zoogdierverseniging. Er werd via een protocol geïnventariseerd. In ieder geval een boommarter gezien en een groot aantal andere dieren zoals een aantal soorten vogels en veel soorten zoogdieren. Behalve vossen, eekhoorns, bosmuizen, dassen en reegeiten waren er honderden foto's gemaakt van steenmarters, soms zelfs twee óf drie gelijktijdig.
 46. Onze dassenwerkgroep heeft nogal wat camera's hangen verspreid in het gebied. Regelmatig werd de **boommarter** gefilmd. Naast de das doet Theo ook roofvogels. Hij vroeg zich af waarom er de laatste jaren geen sperwers groot werden en werden gepredeerd. Hij hing een camera neer bij een sperwernest met als resultaat en overtuigend bewijs dat de boommarter de boosdoener was. De **sperwers** probeerden met veel kabaal de boommarter nog op zijn strooptocht te verjagen, dit lukte niet. Theo maakte hiervan een prachtig filmpje.
 47. Er werd een aantal dassen doodgereden op de **Bergstraat** in Loon op Zand. Nm werd weer verzocht om in overleg te gaan met de gemeente Loon op Zand tot het nemen van faunamaatregelen.
 48. Studenten van de **HAS** konden via Peter en zijn hulp, gebruik maken van de **struikrover** van de Zoogdierenwerkgroep van het IVN in Oisterwijk. Hiermee deden ze in april en mei onderzoek naar kleine marterachtigen op Huis ter Heide. De cameraval is speciaal bedoeld voor kleine marterachtigen, de resultaten gebruikten zij voor hun afstudeeropdracht. Helaas filmde ze alleen muizen.
 49. Op verzoek van Nm werd informatie aan een ecooloog over dassenwerk op de voormalige **vloevelden op Huis ter Heide** verstrekt. Er is een initiatief tot aanleg van een groot zonnepark. Er werd aangegeven om hierover ook contact op te nemen met D&B. Wij werden uitgenodigd door bestuursleden van **ECLoZ (Energiecollectief gemeente Loon op Zand)** om de gevolgen voor de das te bespreken voor hun project: 11 ha. waarvan 4,3 ha zonnepanelen. De zonnepanelen komen te liggen op sterk vervuilde grond waarop onder ander de schoenindustrie in Loon op Zand loosde. De grond kent een dermate hoge concentratie van Chroom-3 dat er geen sprake kan zijn van beweiding door dieren. Het gras wordt periodiek gemaaid en blijft in het gebied achter, omdat het niet als veevoer gebruikt mag worden. Voor wat betreft dassenwerk liep er een sterke wissel vanaf de zuidelijke tunnel onder de N261 naar de burchten langs de Bergstraat. Ook de noordelijke tunnel werd belopen. Er werd nauwelijks dassenwerk aangetroffen op de locatie van de zonnepanelen. Voorafgaande aan het bezoek was er vooroverleg met Nm en D&B. Ook zij zagen in dit geval, geen problemen. Na uitleg van wat er staat te gebeuren kunnen wij ons hierin vinden.

Foto Bert: André, Peter en ik bezochten samen met de initiatiefnemers het zonnepark waaronder een dassenburcht.

50. Er kwam een mail binnen bij een viertal medewerkers van de **gemeente Heusden** en Kees van Bokhoven, wethouder. De strekking was dat op de Meerdijk nabij de Kooiweg in Drunen er **dassenwerk** was en óf er gevaar was zoals **verzakkingen** voor het fietspad op de dijk. De dijk werd vanaf de Kooiweg richting het kerkhof in Drunen en de dijk vanaf de Kooiweg richting het oosten richting De Zeeg beoordeeld. Op een deel ervan werd graafwerk gevonden. Voor de ingangen werden stokjes gezet en de grond aan gegriezeld. De locatie werd langdurig gevolgd. Het bleek konijnenwerk te zijn, er werd geen dassenwerk aangetroffen. De gemeente werd geadviseerd hoe de pijpen half dicht te maken zodat dieren konden ontsnappen. Met het advies werd niets gedaan.
51. De **werkinstructie Nm Prunusbestrijding** werd onder de loep genomen en door Gerard van den Burg (Nm) geactualiseerd. Gerard coördineert de werkgroepen. In de instructie zijn gedragsregels vastgesteld waaraan de vrijwilligers zich dienen te houden, en dat de fauna niet onnodig verstoord zal worden. Zo staat er onder andere in dat de groepsleiders met dassenburchten in hun gebied ervoor zorgen dat in september, oktober en november de aanwezige prunus op de burchten mag worden verwijderd. Wij leverden een actuele kaart aan met de dassenburchten. Er werd een bestand van gemaakt en dit werd door Gerard per groepsleider gesorteerd en verdeeld.
52. Door D&B werd een brief ontvangen van de **Stichtingen Federatie Behoudt de Langstraatspoorbruggen (FBL) en Van Gol naar Beter**. Zij maakten bezwaar tegen de plannen in het kader van de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) en wilden een bezwaar richten aan GS van de Provincie Noord-Brabant. De brief werd door D&B aan ons ter beoordeling voorgelegd. De reactie van Bert Hesse van D&B was in het kort samengevat: “In dit geval zijn beide locaties echter gemonitord door medewerkers van de dassenwerkgroep, in wiens deskundigheid en betrokkenheid ten aanzien van de das wij het volste vertrouwen hebben. Er is voor D&B geen reden te twijfelen aan bovengenoemde ontheffing, waarbij de gegevens en beoordeling van medewerkers van de dassenwerkgroep en de plannen van een ervaren (dassen)ecoloog zijn gebruikt en is afgegeven door de Provincie Noord-Brabant ten aanzien van de belangen van de das.”
53. Op verzoek van Jan Verhagen van **Nm** werd verzocht locaties te beoordelen waar in het najaar **kleinschalig onderhoud** in het bos werd gedaan. Het hout bleef hierbij in het bos achter. Een overweging was dat de bosbodem zo arm is dat het ook beter is dat de voedingstoffen in het bos achter blijven. De horstbomen werden door Theo en Kees Kraneveld en de dassenburchten door ons beoordeeld.

54. Van de vier tunnels op **Landgoed De Hooge Bank** onder de Nieuwkuijkseweg en de Honderbunderweg in Vlijmen is de zuidelijke tunnel niet belopen. De andere drie zijn in gebruik. Het **raster** dat vlakbij de nieuwe asfaltweg naar het landhuis ligt is al langere tijd **onderbroken**. Dit is een ongewenste situatie.

Foto Heleen.

55. De **Voetbal Club Biezenmortel (VCB)** organiseerde vanwege het 60-jarig jubileum een activiteiten weekend. Zij hielden een **FUNRUN** te vergelijken met de Vikingrun en MUDRUN. Tijdens deze run wilden zij met twee langere routes, namelijk de 5000 en 10000 meter gebruik maken van het terrein buiten VCB om. De gemeente Tilburg stelde de vraag of er dassenburchten aanwezig waren nabij het parcours. We hebben de routes beoordeeld. Mijn antwoord was: “.. op jullie routes liggen geen dassenburchten. Ik neem aan dat jullie toestemming hebben van Nm en (indien van toepassing) BL ...”
56. Ton Popelier geeft namens de Zoogdiervereniging advies aan het **Waterschap Aa en Maas** voor alle dijken in het gebied. Een deel van de dijken van het Drongelens kanaal werd bezocht en beoordeeld op dassenwerk. Daarnaast werden nogal wat andere punten besproken. Op verzoek van een medewerker van het **Waterschap Aa en Maas**, die verantwoordelijk is voor dijken, werd het noordelijke **dijkvak van het Drongelens kanaal** ten westen van de brug bij Cromvoirt tot aan de (historische) sluis die de Bossche Sloot voedt beoordeeld. Onze bevindingen van een viertal plekken werd met hem gedeeld. Op één plek liggen twee pijpen waarvan er één werd belopen. De overige drie locaties werden niet belopen. Daarna bezochten André, ik en Ton Popelier nogmaals de locaties. Ton wordt voor dassenwerk -als dassenkenner- door het Waterschap Aa en Maas in het gehele werkgebied van het waterschap gevraagd en begeleidt dit soort activiteiten. Omdat dassenwerk in de waterkerende dijk niet gewenst is, werd op een drietal plaatsen de dijk met behulp van een minigraver afgegraven en weer op sterkte gebracht. Uit een van de dassenpijpen konden twee vossen ontvluchten. Ton en ik hebben de afgraving begeleid. Voor de vierde locatie (mogelijk bewoond) wordt naar een oplossing gezocht die in 2022 wordt gerealiseerd. Aan de oppervlakte leek er niet veel uitgegraven zand te liggen, bij het afgraven werd zichtbaar hoe diep dassen graven.

Foto's Bert: het onklaar maken van dassenpijpen in de dijk van het Drongelens kanaal.

57. **Faunatunnel Schoorstraat:** naar aanleiding van een dode das werd de (fauna)tunnel onder de Schoorstraat beoordeeld, deze stond diep onder water. Frans Dieden een van onze vrijwilligers beoordeelde de tunnel en concludeerde: “de tunnel staat diep onder water, de dassen wisselen over de Schoorstraat ten zuiden van het raster. Er loopt een sterke (fauna)wissel over de weg, dit is goed te zien aan het talud van de sloot aan de oostzijde, het is ter plaatse flink uitgesleten. In 2020 werden kosten nog moeite gespaard en werd de tunnel professioneel gerepareerd (zie jaarverslag 2020). De melding werd doorgezet naar de gemeente. Zij heeft actie ondernomen, de tunnel is leeggezogen, er vindt regelmatige inspectie plaats.
58. Door dassen werd een ondergronds **wespennest gekraakt** en leeg gegeten dichtbij een dassenburcht. Het wespennest lag er al langer, de dassen hebben mogelijk gewacht op kouder weer wanneer de wespen minder actief zijn. De eigenaars van de dassenburcht, waar we altijd zeer welkom zijn, deelden de foto's met ons.

Foto's Rob Slobbe

59. Op **verzoek van Nm** werd een aantal camera's met als lokstof een blikje sardientjes opgehangen op een locatie op Huis ter Heide waar de boswachters een zoogdier hebben gespot dat ze niet thuis konden brengen. Naast de das verschuift het vrijwilligerswerk van onze dassenwerkgroep steeds meer en meer naar andere en kleinere zoogdieren.
60. Bij onderzoek aan het hek van de **Spinder** is duidelijk dat er dieren vanaf de Spinder, onder het hek door, het terrein/bos van Huis ter Heide in lopen. In overleg met Nm zijn camera's opgehangen met lokstof. De filmbeelden worden nog uitgelezen.

61. Dassenwerk **Steenenburg in Nieuwkuijk**. Naar aanleiding van dassenwerk sinds 2020 op Steenenburg (het voormalige Land van Ooit) in Nieuwkuijk is er contact geweest tussen D&B, gemeente Heusden, een ecooloog en onze werkgroep. Bert Hesse van D&B maakte voor de gemeente Heusden een plan van aanpak voor de verplaatsing van de dassen. Het doel was deze te vangen en weer uit te zetten in een uitzetren van BL in Westelbeers. André volgde langdurig en zéér intensief de dassen en andere dieren in het nagenoeg ontoegankelijke stukje natuur. De dassen dienden te wijken voor bouwactiviteiten. Ter plaatse komt een groot medisch centrum en woningbouw. Het resterende gebied geeft niet voldoende mogelijkheden (voedselaanbod) om een levensvatbare dassenpopulatie te herbergen, daarnaast speelt hier de drukke wegeninfrastructuur een belangrijke rol.

Foto links Bert op Steenenburg: van links naar rechts Fons van Dijk (N&M ver.), Bert Hesse (D&B), Rick Dusée (gem. Heusden), André Janssen en Marloes van Delft (Mlg: ecooloog). Foto rechts Bert: André dassenwerk door hoog opgaande bramenstruiken en brandnetels, een nauwelijks toegankelijk gebiedje. De dassen en veel andere dieren hebben hiermee geen problemen. Zij werden maandenlang met vier camera's gevolgd. Het leverde spectaculaire beelden van heel veel diersoorten waaronder twee dassen.

62. Eind november werd door Arfman BV de dassenburcht op **Steenenburg** ingerasterd. Bert Hesse van D&B begeleidde het proces en installeerde de twee vangkooien. Voor de opvolging van het proces werd de notitie van D&B *Alarmopvolging dassenvangactie* voor vrijwilligers met ons gedeeld. Zo werden de twee vangkooien via een alarmsysteem verbonden met D&B waarna bij activering André werd gebeld. Helaas kwam er een aantal valse meldingen binnen, zoals het bewust activeren van het alarm.

Foto's André. De aanleg van de vangren door Arfman.

63. **Vangactie Steenenburg:** de vangren werd dagelijks door André bezocht en beoordeeld, de sporen werden aangeharkt en er werd lokvoer (pinda's) uitgestrooid. De dassenactiviteit werd door een zestal camera's en *op het oog* gevolgd. Op de pijpen werden na het plaatsen van het hek twee dassen gefilmd die het hele jaar al in beeld waren geweest. Omdat de camera's naast de das onder andere veel konijnen en een boommarter filmden werd op een drietal plekken een opening gemaakt zodat deze konden ontsnappen. Hiervan werd intensief in beide richtingen gebruik gemaakt. Met name in de westkant werd veel graafwerk van konijnen gevonden, direct langs het gaas. Ook de konijnen buiten het hek lieten zich dagelijks zien evenals een aantal keren reeën. De dassen kwamen zelden aan het raster en leken geen interesse in het aangeboden lokvoer te hebben, zij leken in winterrust te zijn gegaan.

Plattegrond André.

Foto's Bert: links dassen komen soms tot aan het hek. Foto rechts André strooit pinda's om de dassen te lokken. Gaaien, muizen en ratten zijn de dassen echter voor en eten de pinda's op. Vanaf dat moment werden de pinda's uitgestrooid als het donker werd.

Foto links Bert: ontsnappingspoortje voor konijnen, de bunzing en andere kleine (zoog)dieren. Foto rechts André: bijvangst, gaaien die ook graag pinda's lusten en het alarmsysteem activeerden. Zij kregen hun vrijheid terug.

Foto's Bert: kleinzoon Pepijn helpt bij het harken met als doel om de sporen weg te harken om daarna nieuwe sporen (pootafdrukken) te kunnen zien.

64. Op 29 november werd de **eerste das** gevangen om 3.30 uur 's-nachts. André werd gebeld, er was een melding binnengekomen dat de vangkooi was geactiveerd. De das werd 's-nachts opgehaald door D&B. Na onderzoek bij D&B door een veearts werd geconstateerd dat het een zeug was, er werd een chip ingebracht. Er kon nog niet worden geconstateerd óf zij zwanger was. Zij woog maar liefst 13,7 kg. Alle dassen die binnen komen bij D&B krijgen de naam die een relatie heeft met het gebied waar zij vandaan komen. Vroeger was hier het kinderthemapark Het Land van Ooit gevestigd en hier speelde de figuur **Jean d'Orange** een belangrijke rol. De das kreeg zijn naam.

Foto Ton van Overbeek: André bij de eerste gevangen das, Jean d'Orange. De das gedroeg zich rustig tijdens de rit naar D&B in Beek-Ubbergen waar Hester Bartels dassen verzorgt. Hier sliep de das heel veel en leek in winterrust te zijn gegaan, zij at niet veel.

65. Aanleg **uitzetren van BL in Westelbeers**, de locatie waar de dassen van Steenenburg werden uitgezet. In dit gebied komt de das nog niet voor. De dichtstbijzijnde bewoonde dassenburchten liggen nabij het Vliegveld Eindhoven en in Oirschot.

Foto's Bert Hesse (D&B): aanleggen kunstburcht in Westelbeers op terrein van BL.

66. Na meer dan drie weken opgevangen te zijn bij D&B werd **Jean d'Orange** op 20 december **uitgezet** in de uitzetren **in Westelbeers**. Hier wordt zij door een aantal vrijwilligers uit de streek bijgevoerd, nestmateriaal aangeboden en gevolgd. De dassen blijven drie maanden in de ren met name om aan het gebied en de omgeving te wennen. Een van de grootste verschillen met de locatie op Steenenburg is de rust. In Nieuwkuijk was er continue *geluid* van de A59 te horen. Op de honderden nachtelijke filmpjes van André was het nooit rustig, je hoorde er altijd van alles.

Foto's André: links Jean d'Orange en rechts Hester Bartels en Bert Hesse van D&B, tijdens het uitzetten van de das.

67. De ontwikkelingen volgen zich nu snel op. Op 21 december 2021 om 3.15 uur werd de **tweede das gevangen** en opgehaald door D&B. De das was vaak in beeld geweest op camera's. In het begin liet deze zich zien bij het hek, daarna leek het alsof hij in winterrust was gegaan dat *normaal* dassengedrag is. Het duurde maar liefst een maand voordat hij na Jean d'Orange werd gevangen. Ook deze das kreeg een toepasselijke naam **Ooit**, alweer verwijzend naar het Land van Ooit: *we zullen de das toch ooit wel vangen*. Het was gewenst de das vlug uit te zetten en te verenigen met zijn partner, Ooit woog maar liefst 14 kg. Voor D&B was het een zware das, zo zwaar krijgen ze niet zo vaak.

Foto's André: Ooit in de vangkooi op Steenenburg in Nieuwkuijk om 3.15 uur. Door D&B werd hij 's nachts nog opgehaald. De politie, waarvan één van onze vrijwilligers, kwam een kijkje nemen.

68. De volgende dag op 22 december werd de (hoogstwaarschijnlijk) mannelijke das **uitgezet** in Westelbeers, waar **Ooit werd verenigd met Jean d'Orange**. De dassen worden nu dagelijks bijgehouden door een aantal vrijwilligers van BL in Westelbeers. Hier worden zij ongeveer drie maanden gevoerd, er wordt nestmateriaal aangeboden en de dassen intensief in de uitzetren gevolgd. Cees, vrijwilliger van onze dassenwerkgroep, heeft hier zijn roots liggen, hij adviseert de vrijwilligers. Na drie maanden wordt de uitzetren geopend en krijgen Ooit en Jean d'Orange hun vrijheid terug. Hopelijk leven zij *nog lang en gelukkig*.

Foto's Bert: links das Ooit in de verhuiskrat. Dassen verstoppen zich het liefst diep onder het hooi. Ooit wordt in een van de pijpen van de uitzetren losgelaten.

3. Mutaties dassenburchten

Alle nieuwe burchten kregen een uniek Nm nr. zodat de gegevens in hun databank verwerkt kunnen worden. Daarnaast worden ze in excel-bestanden en in de applicatie TopoGPS bijgehouden. Een burcht wordt in het veld ingemeten en vastgelegd. Zij krijgt de naam van de vinder en wordt automatisch geregistreerd met diverse coördinaten. Wij gebruiken de rijksdriehoek meting (RD). Zie onderstaand voorbeeld:

7 Mulders (zichtburcht)

Coördinaten

WGS 51.64667 5.16181
WGS N 51°38.800' E 5°09.709'
WGS N 51°38'48.0" E 5°09'42.5"
UTM 31U 649567 5723955
MGRS 31 UFT 49566 23954
RD 139400 406450

Graphic: Bert van Opzeeland.

1. Er zijn **drie nieuwe dassenburchten** op de dassenkaart gekomen:
 - 101 Piet van Laarhoven 1 (Duiksehoef) van Nm in Loon op Zand
 - 102 Paul Bolsius 1 (Heuveltje) van Triborgh in Berkel-Enschot en
 - 103 Peter Kuijpers 5 (De Knijperij) van Nm in Heusden
2. **Vijf burchten raakten weer bewoond:**
 - 22 Friso Derikx (380 kV-net) van Nm in Loon op Zand
 - 27a Jelle v Aalst 3 (Eftelingsebaan) van Nm in Loon op Zand
 - 66 Jan van der Meijden 3 (Giersbergen) van Nm in Giersbergen
 - 73 André Janssen 3 (Moerputten) van SBB in 's-Hertogenbosch en
 - 88 Jan Smulders 1 (Hengstven) van familie Schraven in Helvoirt.
3. **Twee burchten raakten onbewoond:**
 - 94 Ton van der Linden 1 (Eendennest) van IJclub het Eendennest in Waalwijk en
 - 99 Jan Verhagen 18 (Fellenoord) van Nm in Drunen.

Er ligt een **29-tal potentiële dassenburchten**. Eind 2021 staan deze nog niet op de dassenkaart, zij moeten zich eerst *bewijzen*. De potentie wordt aangegeven met het aantal *-en. Hoe meer sterren hoe groter de kans is dat de burcht uitgroeit tot een volwaardige dassenburcht. Er zijn twee potentiële burchten met ***-en, 12 hebben een **-en waardering en 15 één *. In ons hele *territorium* liggen verspreid heel veel losliggende pijpen, deze worden in de tellingen niet meegenomen.

4. Dode dassen

Dode dassen 2021:

1. 26-1: 127.139-402.392 **Eindsestraat**, gemeente **Dongen**. Beer.
2. 2-3: 146.543-406.413 **N65** gemeente **Vught**. Zeug.
3. 3-2: 133.284-408.253 **Waalwijksebaan** gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
4. 5-2: 140.298-407.961 **Weiland** naast Margrietweg gemeente **Vught**. Geslacht nb.
5. 18-2: 136.205-405.078. **Oude Bosschebaan** gemeente **Tilburg**. Zeug.
6. 23-2: 142.889-406.384 **De Guldenberg** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
7. 2-3: 146.543-406.413 **N65** gemeente **Vught**. Zeug.
8. 4-3: 123.779-408.769 **Wielstraat** gemeente **Dongen**. Geslacht nb.
9. 8-3: 135.380-400.977 **Quirijnstokstraat** gemeente **Tilburg**. Zeug.
10. 20-3: 143.447-411.046 **Vendreef** gemeente **Heusden**. Beer.
11. 22-3: 139.016-400.870 **Hoolstraat** gemeente **Tilburg**. Beer.
12. 23-3: 146.270-406.200 **N65** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
13. 25-3: 139.584-405.631 **Oude Bosschebaan** gemeente **Vught**. Beer.
14. 1-4: 128.569-402.049 **Burgemeester Letschertweg**, gemeente **Tilburg**. Beer.
15. 4-4: 134.443-410.155 Ongeveer: **Akkerlaan** gemeente **Waalwijk**. Zeug.
16. 5-4: 135.616-401.285 Ongeveer. **Quirijnstokstraat** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
17. 12-4: 140.774-410.748 **Vaartweg** gemeente **Heusden**. Zeug.
18. 13-4: 139.559-413.046 **De Hoeven** gemeente **Heusden**. Beer.
19. 13-5: 141.626-405.631 **De Heikant/Guldenberg** gemeente **Vught**. Beer.
20. 26-5: 137.672-405.610 **Oude Bosschebaan** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
21. 26-5: 141.460-405.275 **Runsvoort** gemeente **Vught**. Zeug (zogend).
22. 14-6: 146.003-406.012 **N65** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
23. 16-6: 135.784-399.623 **Burgemeester Letschertweg** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
24. 18-6: 140.276-403.319 **Winkelsestraat** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
25. 20-6: 133.152-401.404 **N261**, gemeente **Tilburg**. Beer.
26. 26-6: 132.211-408.251 **N261** gemeente **Waalwijk**. Beer.
27. 3-7: 132.284-406.779 In het **bos** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
28. 17-7: 144.824-409.813 **Deutersestraat** gemeente **Vught**. Zeug.
29. 18-7: 140.284-407.897 **Margrietweg** gemeente **Vught**. Beer.
30. 31-7: 132.493-405.926 **N261** Kaatsheuvel gemeente **Loon op Zand**. Beer.
31. 31-7: 133.199-400.980 **N261** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
32. 31-7: 133.229-400.910 **N261** gemeente **Tilburg**. Beer.
33. 1-8: 132.461-408.523 **Waalwijksebaan** gemeente **Loon op Zand**. Beer.
34. 6-8: 126.036-402.735 **Vierbundersweg** gemeente **Dongen**. Zeug.
35. 8-8: 140.284-407.897 **Margrietweg** gemeente **Vught**. Beer.
36. 9-8: 131.302-403.509 **Molenbaan** gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
37. 18-8: 138.578-405.492 **Gommelsestraat** gemeente **Vught**. Beer.
38. 20-8: 128.336-402.811 **Heibloemstraat** gemeente **Dongen** Geslacht nb.
39. 23-8: 136.512-402.285 **Kuil** gemeente **Tilburg**. Zeug.
40. 2-9: 138.351-408.072 **Duinweg** gemeente **Heusden**. Beer.
41. 12-9: 141.458-408.033 **Margrietweg** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
42. 13-9: 133.138-401.693 **N261** gemeente **Tilburg**. Zeug.
43. 14-9: 133.139-400.282 **Midden Brabantweg** gemeente **Tilburg**. Zeug.
44. 14-9: 132.138-405.042 **Kraanven** gemeente **Loon op Zand**. Beer.
45. 15-9: 134.642-408.751 Doodsoorzaak nb. **Zandpaden** gemeente **Loon op Zand**. Beer.

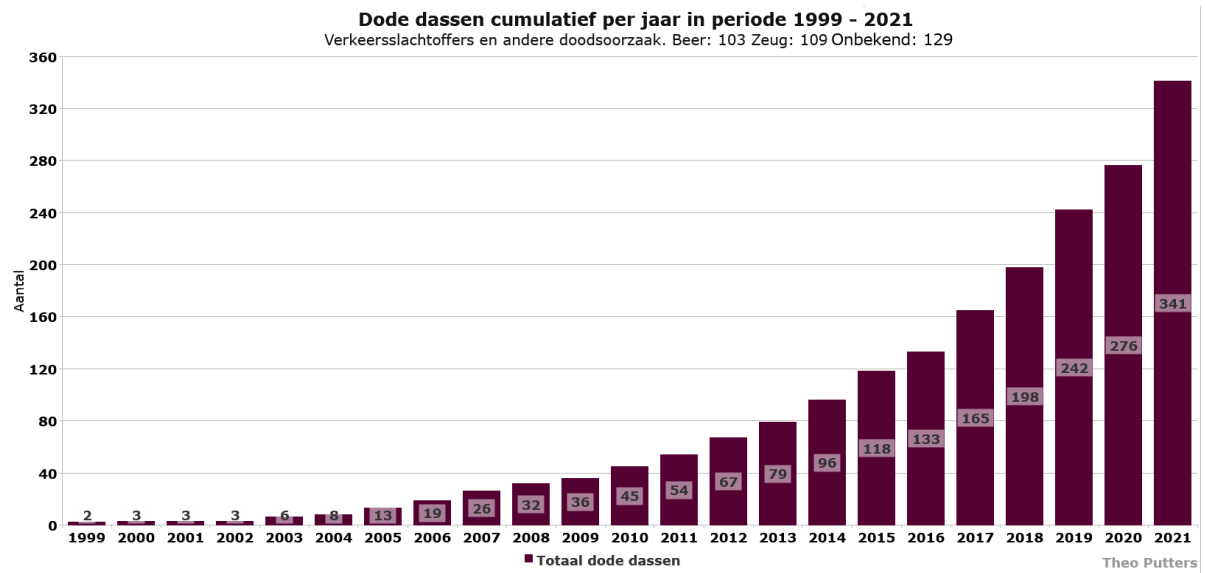
46. 18-9: 141.355-409.966 **Nieuwkuijkseweg** gemeente **Heusden**. Zeug.
47. 19-9: 130.891-402.960 **Duiksehoef** gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
48. 27-9: 128.900-402.589 **Galgeneind** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
49. 28-9: 129.068-403.037 **Galgeneind** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
50. 29-9: 129.079-403.037 **Galgeneind** gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
51. 28-9: 139.120-411.051 **Bosscheweg** gemeente **Heusden**. Zeug.
52. 29-9: 135.612-404.352 **Loonse Hoek** gemeente **Tilburg**. Beer.
53. 5-10: 135.903-410.460 **Kanaalweg** gemeente **Heusden**. Geslacht nb.
54. 8-10: 132.493-404.803 **N261** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
55. 13-10: 140.817-410.743 **Vaartweg** gemeente **Heusden**. Beer.
56. 13-10: 142.842-408.513 **Nieuwkuijkseweg** gemeente **Vught**. Zeug.
57. 16-10: 136.628-405.483 **Oude Bosschebaan** gemeente **Tilburg**. Zeug.
58. 21-10: 141.918-405.786 **De Heikant** gemeente **Vught**. Zeug.
59. 22-10: 146.424-406.338 **N65** gemeente **Vught**. Geslacht nb.
60. 26-10: 138.773-405.215 **Gommelsestraat** gemeente **Tilburg**. Beer.
61. 29-10: 137.180-403.020 **Schoorstraat** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
62. 31-10: 137.210-402.984 **Schoorstraat** gemeente **Tilburg**. Beer.
63. 5-11: 133.353-403.696 **Financiën** gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
64. 9-11: 131.720-403.481 **Spinderspad** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
65. 12-11: 133.648-408.224. **Roestelbergseweg** gemeente **Loon op Zand**. Beer.

Voor meer informatie zie Bijlage 3 specificatie dode dassen 2021.

Overzicht dassenslachtoffers 1999 tot en met 2021:

Aantal dode dassen	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	1999 tm 2021
waarvan:	2	1			3	2	5	6	7	6	4	9	9	12	12	17	22	15	32	33	44	35	65	341
beer	1	1			1	1	2	1	5	2	3	2	4	5	3	7	6	2	11	6	10	12	23	108
zeug	1				1		2	4	1	1		2	3	6	4	5	6	7	9	12	13	13	22	112
onbekend					1	1	1	1	1	3	1	5	2	1	5	5	10	6	12	15	21	10	20	121
waarvan gemeente (dode dassen gemeente Haaren toegewezen naar nieuwe gemeenten Vught of Tilburg):																								
Heusden	1						2	1	1	0	1	1	2	1	1	3	6	1	5	8	9	4	8	55
Loon op Zand									2			3	1	2	7	3	3	6	4	5	12	15	63	
Vught					2	1	1		2	1		6	1	6	5	4	8	6	12	11	15	11	19	111
Waalwijk													1			1	2		1	1	2		1	9
Dongen																				3	1		4	8
Den Bosch																						1		1
Tilburg	1	1			1	1	2	5	4	3	3	2	3	3	4	2	3	5	8	6	12	7	18	94

Er werden **65 dode dassen** aangetroffen. 63 dieren werden slachtoffer van het verkeer, van één was de doodsoorzaak niet bekend, de andere kwam vast te zitten in een boom. Dit jaar vielen er veel meer slachtoffers dan vorige jaren. Het is het **hoogste aantal** sinds de uitzetacties van dassen in 1999. Er werd één zogend vrouwtje aangetroffen. Het aantal dode dassen was 23,6% van de totale populatie. Enkele dassen werden aangeleverd bij Dutch Wildlife Health Care (DWHC) van de Universiteit van Utrecht, onder andere voor onderzoek naar corona.

Grafiek: Theo Putters.

5. Pers, rondleidingen, publicaties en educatie

1. Het jaarverslag 2020 werd op veel **websites** gezet.
2. In de regionale pers verscheen een aantal **publicaties** over de das.
3. De afspraak met Nm is, indien er een dassenwandeling wordt gegeven deze gaat naar **zicht(bezoek)burcht '7 fam. Mulders (uitzetren)'** in het Hengstven omgeven door dassenraster. Het is een sterke burcht en er is volop dassenactiviteit in de omgeving te zien.
4. Vanwege **corona** zijn er veel minder wandelingen óf educatieactiviteiten geweest.
5. Voor de **Provincie Noord-Brabant** werd voor **afdeling Waterveiligheid** een wandeling georganiseerd door de Baardwijkse Overlaat. Naast de Overlaat en het overlatensysteem kwam een aantal punten aan de orde zoals breuklijnen, de Grote Waard, de GOL, de eigentijdse en oude brug en de ingrepen in de overlaat. Het Halve Zolenlijntje, het natuurgebied van Nm en de Ottershoek van de Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden. Een van thema's was de das, deze kwam uitvoerig aan de orde hoe wij hier tegen aan kijken, ook in verband met waterveiligheid en hoe de provincie hiermee omgaat bij veel van haar projecten. De dassenburcht in de voormalige spoordijk werd bezocht. Het aantal deelnemers was negen.

Foto's André: rondleiding voor afdeling Waterveiligheid van de Provincie Noord-Brabant.

6. Peter heeft een dassenpresentatie gegeven in de ceremonieruimte van de **Naturbegraafplaats op Huis ter Heide**. Dit was een van de activiteiten die georganiseerd werden bij de officiële opening van de Naturbegraafplaats. Er waren ongeveer 25 luisteraars. Het was leuk om over zijn hobby te vertellen tegen mensen die daar speciaal voor kwamen. Van Nm had ik voor de lezing op de Naturbegraafplaats een twaalfstal puzzels van de das gekregen om cadeau te geven na afloop van de lezing. Alle puzzels werden meegenomen en zo nam hij weer contact op met Hanneke van de Rakt van Nm. Ze nodigde Peter uit om er weer een aantal te komen halen voor de lezing op de basisschool.
7. Peter heeft aan kinderen van een Kinderdagverblijf en een Buitenschoolse opvang van **Buitenlust** een dassenlezing gegeven. Bij het Bezoekerscentrum in Oisterwijk leende hij een das. Bovendien had hij bij het Bezoekerscentrum voor alle kinderen een kleurplaat en een tegoedbon gekregen. Hiermee kunnen de kinderen gratis een keer spelen in de speeltuin van het Bezoekerscentrum. De presentatie op Buitenlust was in een fantastische ruimte. Het waren ongeveer 30 kinderen in de basisschoolleeftijd met hun leidsters. De sfeer was heel rustig en erg leuk om te doen voor kinderen die heel goed luisterden en veel vragen stelden. Toen de kinderen thuis kwamen was er een email met daarop digitaal

een aantal vragen over de inhoud van de presentatie. De presentjes van Nm werden goed ontvangen.

8. Door het **Bezoekerscentrum** van Nm in Oisterwijk werden voor het nieuwe **digitale informatiecentrum** filmpjes gevraagd van ongeveer 30 seconden. Peter gaf aan wat hij in zijn archief aan filmpjes had, daar wilde men graag gebruik van maken. Hanneke van de Rakt van het Bezoekerscentrum wilde graag filmpjes met het typische dassen gedrag: het uitgraven van een dassenpijp, het slepen van nestmateriaal, jonge dassen die uit de pijp komen enz. Peter voegde naast dassenfilmpjes er ook een paar van andere zoogdieren bij.

Foto Bert: kleindochter Roosmarijn op een dassenburcht in De Zeeg in Drunen, met haar Adi'das broek aan.

9. **Dassenexcursies door Nm.** Voor wat betreft dassenexcursies werd eerder de afspraak gemaakt dat deze naar de uitzetren in het Hengstven gaan. Omdat dit niet altijd gebeurde werd door Hemmo contact opgenomen met het Bezoekerscentrum van Nm in Oisterwijk. Hanneke van de Rakt van het Bezoekerscentrum mailde haar collega's dat excursies naar dassenburchten niet is toegestaan behalve naar de uitzetren in het Hengstven. Binnen de beheereenheid is dit een ongeschreven regel, deze werd in samenspraak met onze dassenwerkgroep gemaakt.
10. Er werden foto's aangeleverd aan Rien Melis van de Natuur- & Milieuvereniging gemeente Heusden voor een **glossy** over de natuur in de gemeente Heusden. Het hoofdstuk ging over De Das in de gemeente Heusden, het artikel werd beoordeeld.

Foto Bert: voorblad van de glossy van de Natuur- & Milieuvereniging gemeente Heusden.

11. Met Michel Langenberg uit St. Michielsgestel werd afgesproken om in december een **dassenpresentatie/wandeling** door Peter te doen voor zijn Natuurvereniging. Vanwege corona is dit verplaatst naar 2022. Van BL heeft Peter de toezegging om voor de lezing op Haanwijk *sporenwaaiers* op te komen halen voor de kinderen van je Jeugdwerkgroep Gestel.
12. **Vrijwilligersdag dassenwerkgroep:** het was door corona weer langere tijd geleden dat we bij elkaar waren geweest. Dit jaar hebben we onder leiding van Cees in de mooie omgeving van Laag Heukelom gewandeld. Naast de prima uitleg van Cees was er volop tijd om bij te praten. Het was slecht weer maar dat drukte de pret niet. Daarna hebben we geluncht bij café Mie Pieters in Laag Heukelom.

Foto's links André en rechts Heleen.

Foto eigenaresse van café Mie Pieters. Bovenste rij van links naar rechts Cees, André, Hemmo, Bas Vermolen, Peter, Theo, Bert en Niels. Onderste rij Heleen en Frans Dieden. Lonneke, Bas Dielen, Frans van Gils, Ralph en Rolf konden helaas niet aanwezig zijn.

13. Er werden TV-opnamen gemaakt door Omroep Brabant. De uitzending ging over de groei van de dassenpopulatie en het grote aantal dode dassen dit jaar. De uitzending is terug te zien via de link: <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4006599/extreem-veel-dassen-doodgereden-dit-jaar-maar-er-is-ook-goed-nieuws>. De film werd samengevat uitgezonden op NPO 1. Voor RTL 4 werd een interview gegeven. Ook Nm gaf uitvoerig aandacht aan het grote aantal dode dassen. Op de uitzendingen kwamen heel veel positieve reacties.

Foto Bert: uitzending op NPO 1, NOS journaal.

6. Toekomstige ontwikkelingen en wensen

Een verdere verdichting van dassenburchten zal naar verwachting plaatsvinden op Huis ter Heide en De Efteling, De Wildert en verder naar het riviertje de Donge in Dongen en Waspik. In het noordelijk deel van de duinen in Plantloon, de Margriet. In de Hooibroeken, Hoornmanken Tiend, Brokkenbroek en in de omgeving van Cromvoirt en Vught. Daarnaast zal de das zich vestigen in overhoeken, kleinere bosjes en in steilranden. De EVZ tussen Landgoed Huis ter Heide over het Wilhelminakanaal en boswachterij Dorst, de *Wildertse Arm* vormt een belangrijke schakel.

Om de dassen en andere dieren een *handje te helpen* is het wenselijk op wegen waar vaak dassen oversteken, faunaraster en -tunnels aan te leggen. Daarbij speelt naast **dassenbelang** ook **verkeersveiligheid** een **zéér** belangrijke rol. De wegen met de hoogste prioriteit zijn in vet weergegeven:

- Gemeente Vught: **Margrietweg, De Heikant/Guldenberg** en Oude Bosschebaan
- Gemeente Loon op Zand: Galgeneind, Kasteellaan, Zijstraat en **Bergstraat**
- Gemeente Tilburg: Loonse Molenstraat en Loonse Hoek
- de weg tussen Tilburg en 's-Hertogenbosch (**N65**) en
- de **N261** het deel tussen Loon op Zand en Tilburg

Bert van Opzeeland
Dassenwerkgroep Loonse en Drunense duinen en omgeving
december 2021

De volgende pagina's bevatten enkele bijlagen.

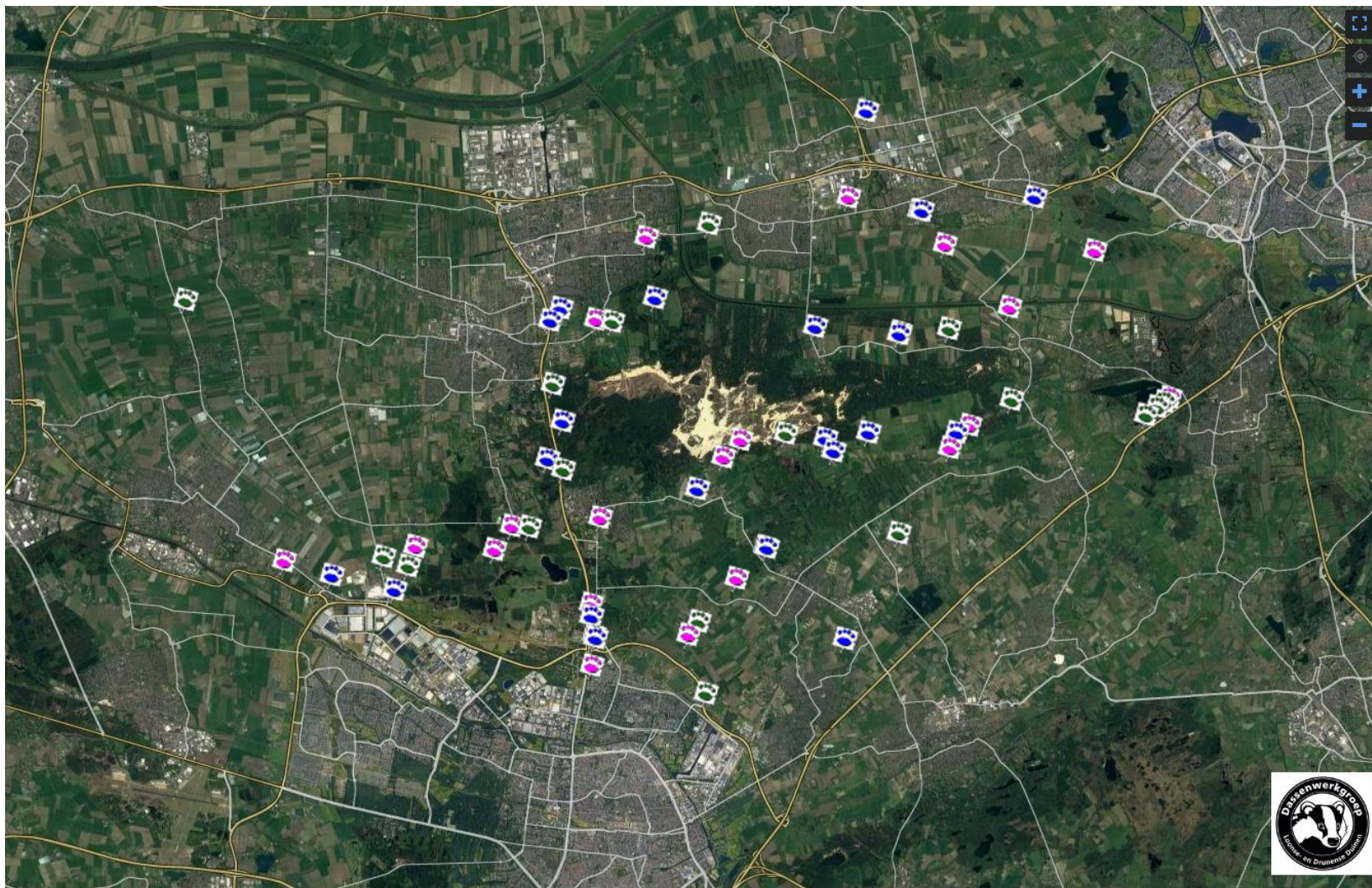
Bijlage 1: kengetallen

omschrijving	vóór 1999	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal burchten (excl. bijburchten)	1	3	5	6	8	9	14	17	19	22	23	29	33	36	40	43	51	59	67	73	82	85	92	94
Aantal bewoonde burchten (excl. bijburchten): aantal dassenfamilies	1	2	4	4	4	5	10	12	15	17	16	21	26	28	33	35	45	52	57	67	68	72	80	86
Aantal dassen (geschat per einde jaar)	2	12	14	16	20	23	32	38	48	54	51	67	83	90	106	112	144	166	182	215	218	230	256	275
Mutatie aantal dassen in het jaar	nvt	10	2	2	4	3	9	6	10	6	-3	16	16	7	16	6	32	22	16	33	3	12	26	19
Aantal (verkeer)slachtoffers	2	2	1	0	0	3	2	5	6	7	6	4	9	9	12	12	17	22	15	32	33	44	35	65

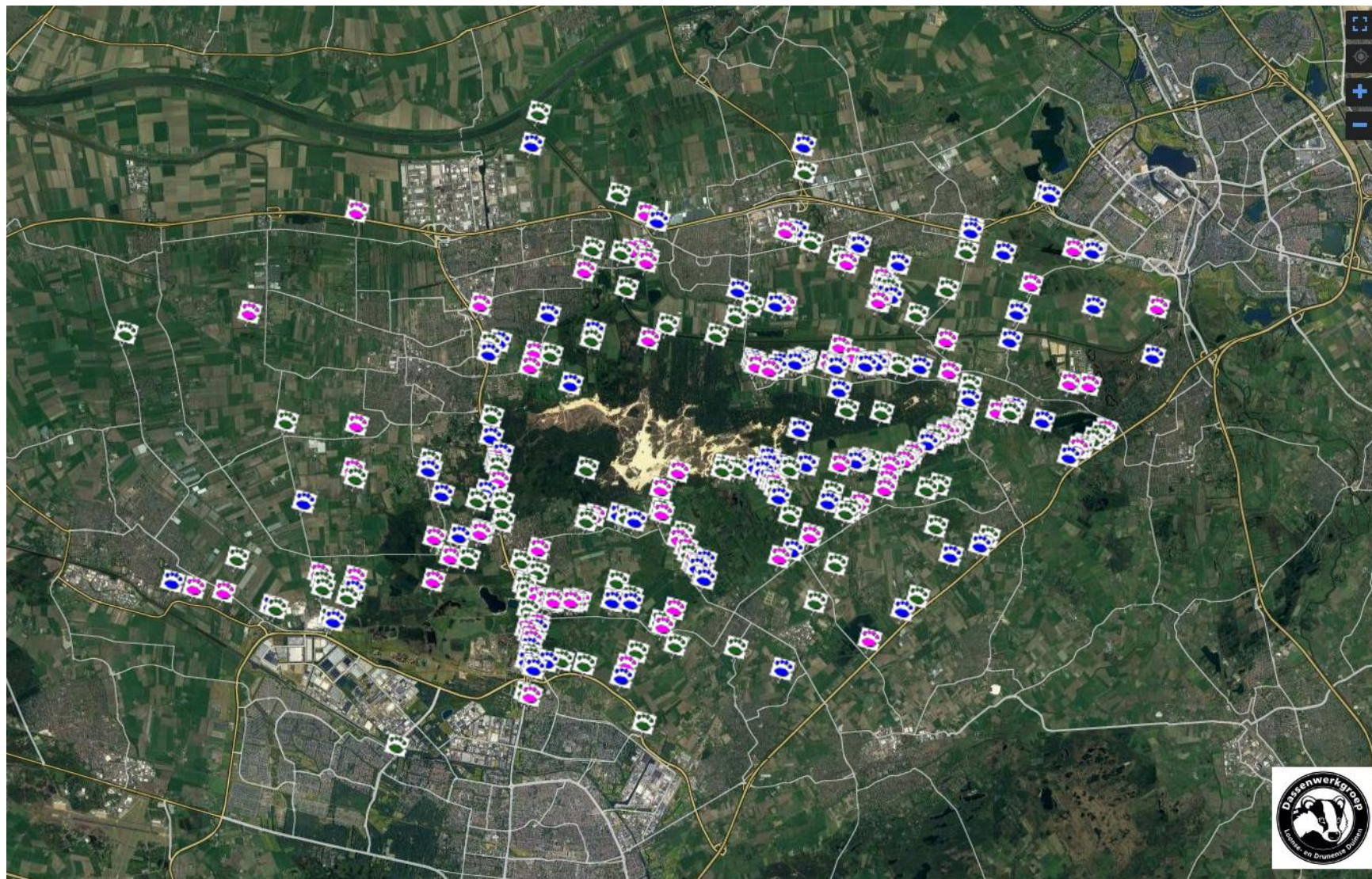
Bijlage 2: slachtoffers in 2021 en van 1999 tot en met 2021

Met dank aan Theo. Slachtoffers in 2021. Dit jaar vielen veel slachtoffers op het Galgeneind, Bergstraat, N261, N65, De Heikant/Guldenberg

Slachtoffers over de periode 1999 tot en met 2021. Vaak worden dassen doodgereden op een dassenwissel. Zo is een aantal icoontjes (dassenprenten) niet zichtbaar omdat deze zijn *gestapeld*. Dit doet zich bijvoorbeeld voor op de wegen De Heikant/Guldenberg in Vught en Bergstraat in Loon op Zand.

Bijlage 3: specificatie dode dassen in 2021

Dode dassen:

De doodsoorzaak is het verkeer tenzij anders vermeld.

2021 (details):

1. 26-1: 127.139-402.392. **Eindsestraat**, gemeente **Dongen**. Beer.
2. 2-3: 146.543-406.413. **N65** gemeente **Vught**. Zeug.
3. 3-2: 133.284-408.253. **Waalwijksebaan** in Kaatsheuvel gemeente **Loon op Zand**. De das werd gemeld door Tom Gerris, hij heeft haar opgehaald. Het was een zeug van 8,5 kg. Zij had geen aangezogen tepels. De das is naar DWHC (Dutch Wildlife Health Center) in Utrecht gegaan voor onderzoek naar corona. Het dier kreeg SAMF nr. A20389.
4. 5-2: 140.298-407.961. Doodsoorzaak onbekend, de das lag in een **weiland** langs de Margrietweg in Helvoirt gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Niels de Nijs en Bart de Krieger. Zij beoordeelden de das. Zij troffen alleen de kop en voorpoten aan. Niels heeft de restanten meegenomen en beoordeelde deze: “De das had flinke verwondingen welke, gelet op de langwerpige vorm, vermoedelijk afkomstig waren van een landbouwmachine. Het lijkt alsof de das tussen een ploeg of hakselaar achtige oogstmachine heeft gezeten. Verder geen schotwonden in de das aangetroffen of snijwonden afkomstig van bijvoorbeeld een strik. Of de das in aangereden, vervolgens is doorgelopen of door iemand is verplaatst op het land, waarna hij tussen de machine is gekomen, is natuurlijk onduidelijk. Een aanrijding en daarna verwonding lijkt mij logischer dan dat een gezonde volwassen das door een machine wordt gedood.”
5. 18-2: 136.205-405.078. **Oude Bosschebaan** in Udenhout gemeente **Tilburg** nabij café restaurant Bosch en Duin. Zeug, 8,5 kg. Vanwege het onderzoek naar onder andere Corona werd de das aangeleverd bij DWHC voor onderzoek. Conclusies DWHC: ‘Volwassen vrouwelijke das in redelijke tot goede conditie. Deze das is overleden door verwondingen ten gevolge van trauma. Daarnaast is een geringe tot matige hersenvliesontsteking gevonden. De oorzaak hiervan kon helaas niet worden vastgesteld. De das is getest op usutu, carre (hondenziekte), westnijlvirus en covid-19, deze zijn niet aangetoond.’
6. 23-2: 142.889-406.384. **De Guldenberg** in Helvoirt gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Luc Roosen BOA van Nm. Luc heeft de das beoordeeld. Deze was stuk gereden. Het geslacht was niet meer vast te stellen. Luc dacht dat het een jong dier was. Het is het 31^e slachtoffer op de weg De Heikant/Guldenberg..
7. 2-3: 146.543-406.413. **N65** gemeente **Vught**. Zeug.
8. 4-3: 123.779-408.769. **Wielstraat**, 's Gravenmoer gemeente **Dongen**. Geslacht nb.
9. 8-3: 135.380-400.977. **Quirijnstokstraat**, gemeente **Tilburg**. Zeug.
10. 20-3: 143.447-411.046. **Vendreef** in Vlijmen gemeente **Heusden**. De das werd gemeld door Hans van de Meerendonk en Ad van Kessel. De dichtstbijzijnde dassenburcht ligt op ongeveer 750 meter. Na overleg met SAMF heb ik de das beoordeeld en afgevoerd. Het was een beer van ongeveer 8 kg, het was een verkeersongeval. De gegevens van de das worden door Tom Gerris ingevoerd in het FRS van SAMF. De das krijgt hierbij een nummer.
11. 22-3: 139.016-400.870. **Hoolstraat** in Berkel-Enschot gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Cees Pasmans. Cees heeft samen met Niels de Nijs de das beoordeeld. De

dode das lag op de weg naast de dassenburcht. Ik heb de gegevens doorgegeven aan Tom Gerris zodat hij deze kan opvoeren in FRS. De das krijgt een tweede leven en wordt opgezet. Het was een beer van 10 kg.

Foto Niels de Nijs.

12. 23-3: 146.270-406.200. **N65** in gemeente **Vught**. De das werd gemeld door René van Marle bij D&B. Ook in 2020 viel hier een slachtoffer, deze stond niet in mijn jaarverslag 2020. Ik heb de eigenaar van de nabij gelegen bewoonde dassenburcht op de hoogte gebracht. Mogelijk komt de das hier vandaan.

Foto René van Marle.

13. 25-3: 139.584-405.631. **Oude Bosschebaan** in Helvoirt in gemeente **Vught**. De das werd gemeld door Rolf Kruger. Hij vond er ook een mooie wissel. Het was een jong beertje.

Foto Rolf Kruger.

14. 1-4: 128.569-402.049. **Burgemeester Letschertweg**, gemeente **Tilburg**. Beer.
15. 4-4: 134.443-410.155. De locatie is ongeveer: **Akkerlaan** gemeente **Waalwijk**. De das werd gemeld door Tom Gerris: “Afgelopen nacht een aangereden das in Drunen gevangen. Deze das was aangereden in de bocht bij Lido te Waalwijk en vast komen zitten in de grill van de auto. Toen de bestuurder thuis kwam in Drunen zag hij de das uit de grill komen en de tuin in strompelen. Ik heb de das gevangen en naar de dienstdoende dierenarts in St. Michielsgestel gebracht. Daar bleek de das een gebroken voor- en achterpoot te hebben, volgens de arts waren de breuken makkelijk te opereren. Later hoorde ik van Dhr. Dirks van Das en Boom dat opereren van ledematen bij dassen geen succes is. Dus werd de das alsnog geëuthanaseerd” Het was een zeugje, niet zingend.
16. 5-4: 135.616-401.285. De locatie is ongeveer. **Quirijnstokstraat** gemeente **Tilburg**. De das werd gemeld door Cees Pasmans. De melding kwam van de politie. Nadere gegevens zijn niet bekend.

17. 12-4: 140.774-410.748. **Vaartweg** in Vlijmen, gemeente **Heusden**. Het was een niet zogende zeug van 10 kg. De das werd geprepareerd door Niels o.a. voor educatie. De melding kwam via Ron van Leeuwen, Nm, D&B en André. De gegevens werden doorgegeven aan Tom Gerris om deze in te voeren in SAMF.

Foto Bert.

18. 13-4: 139.559-413.046. **De Hoeven** in Haarsteeg, gemeente **Heusden**. Het was een zware beer van 12 kg. De das werd gemeld door Rolf. André en ik zijn daarna ter plekke geweest en vonden de das terug in het talud van de weg. De das werd enkele weken daarvoor gezien op camerabeelden in De Hoeven bij een tuindersbedrijf. Eerder werd deze (mogelijk) gezien ten zuiden van Oudheusden. Wij kennen geen dassenburcht in de buurt. Het is de das kennelijk gelukt de A59 en de evenwijdig daaraan lopende wegen over te komen. Het dier kwam waarschijnlijk vanaf De Steenenburg in Nieuwkuijk.

Foto Bert.

19. 13-5: 141.626-405.631. **De Heikant/Guldenberg** in Helvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Wil Diepstraten waarna ik contact opnam met Heleen Verduijn van onze dassenwerkgroep. Zij heeft samen met haar man de das beoordeeld. Het was een beer van 11 kg. Linksachter had deze een gebroken poot/heup en een schaafwond bovenop de heup. Aan de buitenkant zag deze er goed uit. De das krijgt een tweede leven en wordt geprepareerd.

Foto Wil Diepstraten.

20. 26-5: 137.672-405.610. **Oude Bosschebaan** in Udenhout gemeente **Tilburg**. De dode das werd beoordeeld en gemeld door Cecile Gulikers van Nm.
21. 26-5: 141.460-405.275. **Runsvoort** in Helvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door René van Baast (gem. Vught), D&B, Lex Querelle en Rien van der Wouw. De das werd beoordeeld en opgehaald door Tom Gerris (SAMF). Het was een zogend zeugje van 9 kg. en kreeg het samfnr. A20024. We probeerden de jongen te achterhalen, dit is helaas niet gelukt. De burcht waarvan deze afkomstig zou zijn werd bewoond door vossen met jongen, er werden geen dassen gezien.

Foto Tom Gerris.

22. 14-6: 146.003-406.012. **N65** (Helvoirtseweg) in de richting van **Vught**. De dode das werd gemeld door Mariska Worfs van de gemeente Vught. Nadere gegevens ontbreken.
23. 16-6: 135.784-399.623. **Burgemeester Letschertweg** in **Tilburg**. De dode das werd gemeld door de dochter van Lonneke van Huijgevoort. Nadere gegevens ontbreken.

24. 18-6: 140.276-403.319. **Winkelsestraat** in Biezenmortel, gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris, de das was in verre staat van ontbinding, en kreeg SAMF nr. A 20793. Mogelijk dezelfde das werd later gemeld door Wilna Boink uit Udenhout. Nadere gegevens ontbreken.

Foto via Wilna Boink.

25. 20-6: 133.152-401.404. **N261**, gemeente **Tilburg**. Beer.
26. 26-6: 132.211-408.251. **N261** gemeente **Waalwijk**. Beer.
27. 3-7: 132.284-406.779. In het **bos** in het westelijk deel van de duinen ten oosten van de N261, ter hoogte van De Efteling gemeente **Loon op Zand**. Het was een jonge das en werd gemeld door Dimphy van Giersbergen, dit werd gedeeld in de groepsapp van de vrijwillige boswachters. De das leek zich klem te hebben gelopen in takken van een boom en er niet meer uit heeft kunnen komen. De das werd gemeld via Jan Verhagen (Nm). Ook Cecile Gulikers (Nm) meldde de das. Hemmo heeft de das daarna beoordeeld, deze was in staat van ontbinding. De das ging terug naar de natuur. Nadere gegevens ontbreken.

Foto's Hemmo Dekkers.

28. 17-7: 144.824-409.813. **Deutersestraat** in Cromvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Fons Mandigers (Nm) die dit doorkreeg van Marc Snijders die de das

in de berm legde. Ik heb Tom Gerris (SAMF) gevraagd de das op te halen. Helaas was de das al weg. Volgens Fons was het een zeugje.

29. 18-7: 140.284-407.897. **Margrietweg** in Helvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris (SAMF). Het was een jonge beer van 4 kilo.

Foto Tom Gerris.

30. 31-7: 132.493-405.926. **N261** Kaatsheuvel gemeente **Loon op Zand**. Beer.
31. 31-7: 133.199-400.980. **N261** gemeente **Tilburg**. Geslacht nb.
32. 31-7: 133.229-400.910. **N261** gemeente **Tilburg**, Beer.
33. 1-8: 132.461-408.523. **Waalwijksebaan**, Kaatsheuvel, gemeente **Loon op Zand**. Beer.
34. 6-8: 126.036-402.735. **Vierbundersweg**, gemeente **Dongen**. Zeug.
35. 8-8: 140.284-407.897. **Margrietweg** in Helvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris (SAMF) op precies dezelfde plek als de dode das van 18 juli. Ook dit was een jonge beer van 4 kilo en kreeg het samfnr. A26597.
36. 9-8: 131.302-403.509. **Molenbaan** gemeente **Loon op Zand**. De dode das werd gemeld door Cecile Gulikers (Nm). Het was een sterk vermagerde oude zeug. Zij was in staat van ontbinding.
37. 18-8: 138.578-405.492. **Gommelsestraat** in Biezenmortel gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris (SAMF). Het was een jonge beer van 6 kilo en kreeg het samfnr. A26597.
38. 20-8: 128.336-402.811. **Heibloemstraat** gemeente **Dongen** nabij de fabriek van Coca Cola. De dode das werd gemeld door Ron van den Broek en Maikel van Gestel van de gemeente Dongen. Volgens Maikel was het een groot beest.

Foto Vincent van Ginkel.

39. 23-8: 136.512-402.285. **Kuil**, Udenhout, gemeente **Tilburg**. Zeug.
40. 2-9: 138.351-408.072. **Duinweg** in Drunen gemeente **Heusden**. De dode das werd gemeld door Fons van Dijk, voorzitter van de N&M vereniging gemeente Heusden. De das is teruggegeven aan de natuur en is daarna gevolgd door camera's van Theo Putters. Het was een beer van maar liefst 12 kg. Op de dichtstbijzijnde dassenburcht werden in het voorjaar maar liefst tien dassen gezien. Deze werden gefotografeerd waarna de beelden ervan werden gedeeld op een foto-site van natuurbeelden. Daarna ontstond zich een discussie in het dassenwereldje óf dit wel gewenst was, omdat een *globale* locatie werd gedeeld en een aanzuigende werking kon hebben. Ikzelf heb daarvan geen nadere (negatieve) berichten gekregen.
41. 12-9: 141.458-408.033. **Margrietweg** Helvoirt, gemeente **Vught**. Geslacht nb.
42. 13-9: 133.138-401.693. **N261**, gemeente **Tilburg**. Zeug.
43. 14-9: 133.139-400.282. **Midden Brabantweg**, gemeente **Tilburg**. Zeug.
44. 14-9: 132.138-405.042. **Kraanven** gemeente **Loon op Zand**. De dode das werd gemeld door Jan Verhagen (Nm) en door Theo Putters teruggegeven aan de natuur en is daarna gevolgd door camera's van Theo Putters. Het was een beer.

Foto Jan Verhagen (Nm).

45. 15-9: 134.642-408.751. Doodsoorzaak onbekend. Op een van de **zandpaden** op Plantloon gemeente **Loon op Zand**. De dode das werd gemeld door Jan Verhagen (Nm). Het was een jonge beer.

Foto Jan Verhagen (Nm).

46. 18-9: 141.355-409.966. **Nieuwkuijkseweg** in Vlijmen gemeente **Heusden**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris (SAMF)). Het was een zeug van 8 kg, en kreeg het samfnr. A27795.
47. 19-9: 130.891-402.960. **Duiksehoef**, gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
48. 27-9: 128.900-402.589. **Galgeneind**, De Moer, gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.
49. 28-9: 129.068-403.037. **Galgeneind**, De Moer, gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.

50. 29-9: 129.079-403.037. **Galgeneind**, De Moer, gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
51. 28-9: 139.120-411.051. **Bosscheweg** in Drunen gemeente **Heusden**. De dode das werd gemeld door Guido Schrijnemakers, Fons van Dijk, Bep de Wijs en Bert Hesse (D&B). André en ik hebben de das beoordeeld. Het was een zware zeug van maar liefst 14 kg. Ze had hoofdletsel en het leek erop dat ze last had van aambeien. De das is terug gegaan in de natuur en werd via een camera gevolgd. De das komt hoogstwaarschijnlijk van één van de twee bewoonde dassenburchten die beiden een afstand van 1 kilometer liggen. Ze had een brede staart.

Foto's André Janssen.

52. 29-9: 135.612-404.352. **Loonse Hoek** Udenhout gemeente **Tilburg**. De dode das werd gevonden door Frans Dieden van onze dassenwerkgroep. Hij heeft de das beoordeeld en teruggegeven aan de natuur. Het was een zware beer van ongeveer 14 kg. Op deze weg vallen regelmatig dassenslachtoffers.

Foto Frans Dieden.

53. 5-10: 135.903-410.460. **Kanaalweg** Drunen, gemeente **Heusden**. Melder had de das zien lopen met twee gebroken achterpoten, met de hond werd het spoor gevolgd. De das bleek in een dassenburcht te zijn gekropen. Geslacht nb.
54. 8-10: 132.493-404.803. **N261** gemeente **Loon op Zand**. De dode das werd gemeld door een medewerker en opgehaald door Rijkswaterstaat via Jan Meesters (Nm). Er zijn geen nadere gegevens bekend, het geslacht is onbekend.
55. 13-10: 140.817-410.743 **Vaartweg** in Nieuwkuijk gemeente **Heusden**. De dode das werd gemeld door Gerrit Polman van de gemeente Heusden. De das werd tijdens het uitmaaaien van de sloot naast de dassenburcht gevonden en door de gemeente Heusden ter destructie afgevoerd. Op mijn verzoek heeft Gerrit de das beoordeeld. Het was een zware beer van maar liefst 17 kg.
56. 13-10: 142.842-408.513. **Nieuwkuijkseweg**, Cromvoirt, gemeente **Vught**. Zeug.
57. 16-10: 136.628-405.483 **Oude Bosschebaan** Udenhout gemeente **Tilburg**. De dode das werd gemeld door Tom Gerris en kreeg als SAMF nr. A27797. Het was een zeug van 8 kg.

58. 21-10: 141.918-405.786 **De Heikant** in Helvoirt gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door René van Baast van de gemeente. Bas heeft de das opgehaald en deze werd daarna door Tom Gerris samen met Bas beoordeeld. Het was een zeug van maar liefst 11 kg.

Foto Bas Vermolen.

59. 22-10: 146.424-406.338 **N65** gemeente **Vught**. De dode das werd gemeld door Patrick en Miriam Alders. De das lag aan de noordzijde van de N65. Nabij de doodrijlocatie ligt een bewoonde dassenburcht. De eigenaar hiervan werd op de hoogte gebracht. Er zijn geen nadere gegevens bekend.
60. 26-10: 138.773-405.215 **Gommelsestraat** in Biezenmortel gemeente **Tilburg**. De dode das werd gemeld door Johan Martens van de Hemelrijksche Hoeve. Hij vond das voor zijn huis. Tom Gerris (SAMF) heeft de das opgehaald, de das wordt onderzocht door DWHC van de Universiteit van Utrecht. Het was een beer van 8 kg.
61. 29-10: 137.180-403.020 **Schoorstraat** in Udenhout gemeente **Tilburg**. De dode das werd gemeld door Marijke Schapendonk die aan de Schoorstraat woont. Op basis van haar foto kan worden geconcludeerd dat het een jong beest is. Nadere gegevens ontbreken. Omdat de faunatunnel onder water stond werkt actie ondernomen. Zie in het jaarverslag.
62. 31-10: 137.210-402.984. **Schoorstraat** Udenhout, gemeente **Tilburg**. Beer.
63. 5-11: 133.353-403.696. **Financiën**, gemeente **Loon op Zand**. Zeug.
64. 9-11: 131.720-403.481. **Spinderspad** gemeente **Loon op Zand**. Geslacht nb.

65. 12-11: 133.648-408.224. **Roestelbergseweg** gemeente **Loon op Zand**. De melding kwam via een familielid van Niels en Cecile Gullikers en Jan Meesters. Jan beoordeelde het dier, het was een beer van 8 kg. De eigenaar van een nabij gelegen dassenburcht werd op de hoogte gebracht.

Foto Cecile Gullikers.